

SVENSK BYGDEN

ORGAN FÖR FINLANDSSVENSKT BILDNINGARBETE

Nummer 1/2011 • Pris 2 e

**Min Morgon – ett år senare
Svenska teatern får ny skepnad
Skolsvenskans historia**

UTGIVARE

Svenska folkskolans vänner
www.sfv.fi

Svenskbygden utkommer med fem nummer år 2011. Utgivningsdatum och materialdagar:

- Nr 1: 7.2 (utkommer 24.2)
- Nr 2: 28.3 (utkommer 14.4)
- Nr 3: 23.5 (utkommer 14.6)
- Nr 4: 26.9 (utkommer 13.10)
- Nr 5: 14.11 (utkommer 2.12)

REDAKTIONSRÅD

Ann-Mari Häggman ordförande,
Christina Flemming, Christoffer
Grönholm, Mikael Reuter, Lisbet
Ruth och Rabbe Sandelin.

REDAKTION

SFV, Annegatan 12,
00120 Helsingfors,
tel. 09-684 4570, fax 09-6844 5715.

sfv@sfv.fi • Vi finns på Facebook,
Twitter och YouTube.

Chefredaktör:

Christoffer Grönholm
christoffer.gronholm@sfv.fi

Redaktör & layout:

Rabbe Sandelin
rabbe.sandelin@sfv.fi
09-68445712

Pärm: Min Morgon har synats i tv-rutan i ett år. Programledarna Märten Svartström och Matilda Gyllenberg får en sista pudring innan sändning av sminkösen Viola Nygren.

EKENÄS TRYCKERI AB

ISSN 0356-1755

Avsikten är att återinvisa nyrenoverade Svenska Teatern med *Kristina från Duvemåla* i februari 2012. Tidtabellen är fruktansvärt hård. Sid 16

Ungdomsverkstaden Sveps fick i början kämpa mot attityden att den väl knappast behövs. Nu låter det annorlunda, säger **PETER ROLIN**. Sid 36

»Vi har ett mellanplan som vi uppfattar som verkligheten. Så har vi ett lägre plan där vi fördjupar oss och försjunker i något, och ett övre plan där vi kan uppleva eufori, känna oss upplyfta och rent konkret uppleva att taket lyfter sig.»

PRISTAGANDE FÖRFATTARE ULLA-LENA LUNDBERG, SIDAN 12

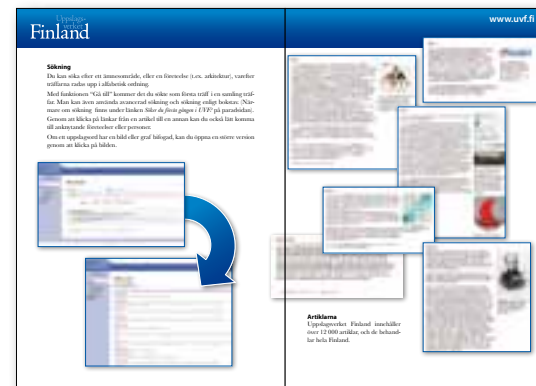
Ledare: Hembygdsrörelsens och museernas framtid.....	4
Min Morgon har hittat sin nisch.....	6
Intervju med Ulla-Lena Lundberg.....	12
Svenska Teatern får nytt liv.....	16
Noterat.....	22
Historien om "tvångssvenskan".....	24
Hur har ni det med hälsan i er organisation?.....	29
Skandinaviska föreningens konstnärshus i Rom.....	30
Heidenstam värd en renässans.....	34
Ungdomsverkstaden Sveps gör ett viktigt jobb.....	36
Topeliuspriset till Viveca Dahl på Vasabladet.....	40
Erik Bergman 100.....	41
Den lilla damen som startade ett stort krig.....	42
Kvarnudden erbjuder avkoppling och inspiration.....	52
Läsbiten: Fråga aldrig varför, tvivla aldrig mer.....	56

Användningen av Uppslagsverket Finland på nätet har ökat

Användningen av Uppslagsverket Finland på internet (www.uvf.fi) har ökat betydligt under början av 2011. Detta efter en marknadsföringskampanj hösten 2010 som gjordes i tidningen Läraren.

Under perioden 8.1-7.2.2011 ökade besökarantalet med hela 50,49 procent. Antalet unika besök under perioden överskred första gången 5000-strecket under en månad (5 115), sidvisningarna var 17 438 och antalet sidor per besök 3,41.

Det mest glädjande var antalet nya besök; hela 75,44 procent var nykomlingar på sajten. Annonseringen av www.uvf.fi till den finlandssvenska allmänheten kommer att fortsätta denna vår.

Ett instick som presenterade Uppslagsverket Finland på nätet ingick i Läraren hösten 2010. Det kontinuerligt uppdaterade uppslagsverket står helt gratis till förfogande på adressen www.uvf.fi.

En artikel på uvf.fi

Rapport: studerandevården bra i Axxell

Rådet för utbildningsutvärdering, som fungerar i anslutning till undervisningsministeriet, har publicerat en rapport om studerandevården vid andra stadiets yrkesutbildning. Axxell är den enda svenska utbildningsanordnaren som nått målnivån inom alla delområden i studerandevården.

I undersökningen deltog 120 utbildningsanordnare och av dessa når endast 11,7 procent eller 14 utbildare upp till målnivån på alla delområden inom studerandevården. 60,8 procent uppnår målnivån inom vissa delområden, medan 27,5 procent inte når målnivån inom ett enda delområde (planering, ledarskap, skolgemenskapens välmående, studerandes individuella stöd, samarbete, resurser, uppföljning, resultat samt utveckling).

Undersökningen visar också att storleken (liten utbildare = under 100 studerande, medelstor = 100-499, stor = över 500) har en betydelse för resultatet: de större utbildarna har lyckats bättre.

Av de stora utbildningsanordnarna når var femte målnivån på alla delområden, medan endast 6 procent av de medelstora och små utbildarna nådde samma resultat. Rapporten visar att i medeltal lyckas de finskspråkiga utbildarna nå målnivåerna bättre än de svenskspråkiga. Undersökningen visar också att det finns en regional faktor bakom resultatet; utbildare i Uleåborgs och Lapplands län kom i genomsnitt inte upp till målnivån på något av delområdena, medan länen i södra och östra Finland ser ut att lyckas bättre.

Axxells rektor **Annika Bussman** är glad över den erkänsla som rapporten ger för det sätt man arbetar på inom en nätverksskola som Axxell. Axxell består av många större och mindre enheter i huvudsak runt sydkusten och ett systematiskt arbete kring t.ex. studerandevård är en större utmaning än om all verksamhet skulle finnas i ett fåtal större enheter.

– Rapporten beskriver läget då utvärderingen gjordes och är ett erkännande för det arbete som gjorts inom studerandevården i Axxell men studerandevårdsarbetet är ett ständigt pågående arbete i skolorna och utveckling sker hela tiden.

Beringade ord

Det enda en musiker vill är att man skall vara alldeles stum, medan man själv gärna hade varit alldeles döv.

Oscar Wilde

Christoffer

GRÖNHOLM

Kanslichef, Svenska folkskolans vänner

Hembygdsrörelsens och museernas framtid

DEN FINLANDSSVENSKA HEMBYGDSRÖRELSEN HAR en drygt hundraårig era bakom sig. Takorganisationen Finlands svenska hembygdsförbund är betydligt yngre, drygt 25 år. Rörelsen hör inte till de största inom Svenska studiecentralen, men den är stark. Här skall jag gå in på både rörelsens och museernas framtid.

»När ett föremål sätts på museum upphör föremålets naturliga kretslopp. Det får inte längre användas, helst inte röras. När föremålet tas ur bruk förlorar det en viktig del av sin själ. Denna själ är i grunden inte möjlig att blottlägga och bevara med vetenskapliga metoder, den har heller inget med taxonomi, ålder eller proveniens att skaffa. Själens sitter i våra huvuden som tyst kunskap samt i föremålets funktion, bruk och interaktion med människorna. Ett föremåls bruksvärde har därmed gått förlorat. Sådana döda föremål finns på museum efter museum, i galleri efter galleri.»

Den här beska texten är **Theodor Adornos** från år 1947 och den citeras i fri form av **Kerstin Smeds** i FSH:s 25 års jubileumbok, som jag här lika fritt har återgett. Adorno kom med sin varning för 65 år sedan och det är intressant att den fortfarande är så aktuell.

Framtidens museum skall vara levande. En stor del av föremålen skall kunna beröras och användas. Framtidens museum skall trotsa myten om folks likgiltighet inför ett museum.

Om det inte är möjligt att beröra och använda föremålen i ett museum måste centrala föremål virtualiseras. Viktiga föremål måste få repliker som kan

brukas. I framtidens museum skall folk kunna umgås med tingen antingen i reproducerad eller i virtualiserad form.

TEO Rin om att de döda tingen gör sig själv onödiga gäller i första hand stora museer överallt i världen men också många små museer på närmare håll.

Men om vi tittar närmare på olika hembygds-museer i Svenskfinland är bilden inte alls så dystert. Självt rör jag mig mycket i Västnyland på olika hembygdsdagar. Det som ofta kännetecknar dem är öppenhet. Man kan umgås med de utställda tingen, fingra på dem och se hur de fungerar. Jag är själv en maskinfreak och jag vill höra och lukta när traktorer och tröskor går och brummar. På ett äkta hembygdsmuseum får vi se levande hantverk, hur maten lagades förr, hur klädesplaggen såg ut, hur seglen syddes och hur lantbruken drevs. Allting är tillgängligt. Vi upplever öppenhet, och modernt tänkande.

Så framtidens museum finns redan på olika håll i Svenskfinland. De här museerna måste exponera sina föremål år efter år så att generation efter generation kan ta del av dem. Live, här och nu. De behövs i sin nuvarande form trots att alla i framtiden måste erbjuda avancerad information på nätet.

Jag tror att vår befolkning är indelad i tre grupper. En tredjedel är samlare med egna små samlingar, en tredjedel är tämligen nyfikna på museer och samlande, medan den sista tredjedeln är ointresserad. Så sextiosex procent är en betryggande majoritet som håller rörelsen i gång.

OM VI BLICKAR TIO år framåt i tiden så tror jag inte att hembygdsrörelsen eller dess museer har försvagats. Jag tror inte att idealismen kommer att mattas av eller att medlemsantalen kommer att sjunka. Nya generationer tar över där de gamla viker undan. I framtiden kommer den tredje sektorn och idealismen att spela en ännu större roll än i dag, allt medan den offentliga sektorn krymper.

Men det är illa när osäkerheten sprider sig inom den offentliga sektorn. Kommunfusionerna, statens produktivhetsprogram och förvaltningsreformerna kommer att fortsätta att försvaga den offentliga sektorns finansiering. Redan nu ser vi hur kommunala och regionala museer fusioneras eller läggs ner. Museerna i Anjala, Pukkila, Urajärvi och Villnäs håller på att läggas ner. I Helsingfors räcker inte pengarna längre till att hålla i gång varken barnmuseet eller skolmuseet. Många herrgårdsmuseer har lagts ner.

Det bör dock betonas att vissa av de ovannämnda museerna är konstgjorda filialer. Man har helt enkelt delat på och spritt ut större samlingar till glesbygden. Nu stängs de och föremålen tas tillbaka då pengarna tar slut.

Vad leder detta till? Har vi en nationell verksamhets- och finansieringsplan? Ja, ministeriet har tillsatt en arbetsgrupp med bred sammansättning, inklusive hembygdsrörelsen, som utreder de lokala museernas framtid. Kommittén kan säkert också ge recept när det gäller privatisering av museer.

HUR SER HEMBYGDSRÖRELSEN UT om tio år? Jag tror på rörelsens framtid som en av kärnorna i den tredje sektorn i Svenskfinland. Det kan säga utifrån ett långt perspektiv i Svenska studiecentralen där jag sett FSH gå från klarhet till klarhet. Numerärt är rörelsen inte så stor, men den är stabil och målinriktad.

De små hembygdsföreningarna på landsbygden och i skärgården kommer inte i framtiden att vara utsatta av administrativa eller strukturella förändringar. Men hur är det i förändringsbygder som Esbo, Helsingfors och Vanda? Där hävdar en och annan att vi-känslan och samhörighetsandan av naturliga skäl kommer att tunnas ut. Med "naturliga skäl" avses kanske nya stadsplaner, mindre tom-

ter och tätare bebyggelse, kort sagt urbanisering. Men erfarenheten visar att hembygdskänslan inte mattas av, den förändras och omriktas, byter skepnad. Tyngdpunkten finns alltid på gräsrotsnivån.

Men visst kommer det att krävas mycket av hembygdsrörelsen i framtiden. Den kan inte vila på gamla lagrar. Tvärtom måste den rekrytera mer och mer medlemmar ur de yngre generationerna. Och vi vet att det inte räcker med att ha en massa passiva medlemmar. Den måste även värva volontärer och aktivister för att även i framtiden vara synlig och få saker och ting gjorda.

AR BETETS INNEHÅLL OCH HEMBYGDSRÖRELSENS mål kommer knappast att förändras särskilt mycket. Men arbetsformerna kommer att ändras desto mer. Muséernas hemsidor kommer att bli mera mångsidiga. Mycket kommer att virtualiseras så att både unga och vuxna kan få upplevelser. Jag kommer att tänka på "Second life" – den virtuella världen på nätet – som här kunde tjäna som förebild. Men jag vet att man inom FSH har experimenterat med virtuella museer där man kan bo och jobba i en valbar tidsresa. Tidsresor är populära i alla åldersgrupper.

De synnerligen viktiga hembygdsarkiven, grundbultarna i byars och lokalsamhällets historieskrivning, måste också ändra sin teknik. Allt måste digitaliseras och lagras elektroniskt.

Hembygdsrörelsens roll i framtiden är i korthet följande:

- stärka all slags hembygdsverksamhet
- sprida kunskap om den finlandssvenska folkulturen
- idka rådgivningsverksamhet
- ordna kurser och seminarier med Studiecentralen
- inrätta och upprätthålla lokalhistoriska arkiv
- väcka intresse för och bilda opinion kring lokalsamhället

Det är inte trivalt att göra direktsändning, speciellt när man ofta har levande musik i sändningen. Modern teknik gör dock att Cityportal kan producera Min Morgon betydligt förmånligare än de traditionella tv-bolagen.

Min Morgon har hittat sin nisch

Morgonprogrammet i FST5 har nu producerats i ett år av SFV-anknytna Cityportal. "Min Morgon" sänds direkt varje vardag från studion i G18-huset i centrum av Helsingfors, och erfarenheterna är goda, berättar huvudproducent Henrik Lindberg.

TEXT & BILD: RABBE SANDELIN

DÅ SVENSKBYGDEN BESÖKER STUDION en morgon i januari är morgonmötet redan förbi, och de sista förberedelserna pågår för att sparka igång direktsändningen klockan 6.45.

En vanlig tittare som endast ser sändningen varje morgon, eller sammandraget som visas samma kväll, kan kanske förledas att tro att det endast krävs ett par människor för att få ut programmet i etern. Men då inser man inte hur mycket människor det behövs bakom kulisserna.

– Lite beroende på läget arbe-

tar har mellan tio och tolv människor varje morgon. Vi behöver en regissör, bild- och ljudkontrollanter, kameraoperatörer, en scripta, en sminkös, en morgonproducent, en värdinna för gästerna. I bakgrunden behöver vi också människor i redaktionen som planerar kommande sändningar, söker upp gäster och gör bakgrundsresearch, berättar Lindberg.

Om något av dessa människor fattas märker tittarna det genast, åtminstone omedvetet. När det gäller tv tänker få människor

även på hur viktigt ljudet är – dåligt och oprofessionellt ljud är i många fall det första folk reagerar på.

– I vårt fall blir ljudet extra utmanande, eftersom vi ofta har levande musik i direktsändningen. Det finns inte plats för omtagningar eller övningar, allt måste funka direkt.

Nytt sorts produktionsarbete

Samarbetet mellan Cityportal och Rundradions FST5 är det första i sitt slag. FST5 har vis- →

Morgonproducenten **HENRIK LINDBERG** diskuterar igenom dagens agenda med onsdagspanelisterna **SAMPO SARKOLA** och **HELI ROIHA**. I Förgrunden väntar morgonens gäst, beroendeforskare **MATILDA HELLMAN** på sin tur i sändningsstudio.

Medan nyheterna sänds från nyhetsstudion i Böle passar sminkösen **VIOLA NYGREN** på att förbättra gästernas pudring. Fr.v. **JOHANNES SÖDERSTRÖM, MÅRTEN SVARTSTRÖM, MATILDA GYLLENBERG** samt onsdagspanelisterna **SAMPO SARKOLA** och **HELI ROIHA**.

→ serligen alltid köpt utomstående produktioner till sin programtablå, men det är första gången som direktsändning i denna utsträckning produceras av ett utomstående bolag. Fördelen är att FST5 via detta arrangemang blir en ännu mer heltäckande och "riktig" kanal. Budgetrestriktioner på Rundradion skulle inte ha möjliggjort morgon-tv på FST5.

– Kanalen fick därmed en "current affairs"-profil som den hittills saknat. Dagliga direktsändningar gör att kanalen känns mindre tidlös vilket brukar öka intresset hos publiken – som förstås inte behöver känna till vilka byråkratiska balettövningar som behövdes innan programmet blev verklighet. För tittarna är förstås innehållet det viktigaste, säger Lindberg.

Debatten som föregick Min Morgon tog visserligen även fasta på andra aspekter av samarbetet, närmast av filosofisk karaktär: ger det vatten på kvarn åt de fenomen som anser att YLE inte

alls borde ha en finlandssvensk kanal, utan att de finlandssvenska fonderna väl kan ta över hela kakan? Andra aktörer, främst de kommersiella kanalerna, klagade på att YLE i och med detta, av fonderna sponsorerade samarbete, har råd att köpa dyra serier som sedan konkurrerar med de kommersiella kanalerna.

– Oberoende av de filosofiska aspekterna och hela diskussionen kan man väl ändå konstatera att vårt koncept visar att det går att

Morgonproducenten **HENRIK LINDBERG** diskuterar morgonens sändning med scriptan **JAANA PENTTINEN**.

För att snabbt kunna överblicka hur sändningsveckan ser ut används Google-kalendrar där olika inslag i sändningen matats in på olika kalendrar med olika färger.

– Fördelen jämfört med traditionella planeringssystem som är utvecklade för etermedia är att Google är gratis, lättillgängligt, effektivt, och lätt att hantera, berättar Henrik Lindberg.

göra proffsig tv till väldigt låga kostnader, åtminstone om man jämför med de traditionella bolagen och deras strukturer, säger Lindberg.

Ultramodernt studiokoncept

Eftersom Min Morgon startade från rent bord (en del studioutrustning fanns färdigt i Cityportals lokaler) kunde man satsa på spliterny, lätt teknik. Istället för dyra specialbeställda datasystem →

→ använder sig redaktionen i huvudsak av standardprogram som omformats för Min Morgons behov.

– Vi har med andra ord ingen gammal och dyr infrastruktur som låser oss. Därför kostar vår sändningstimme en bråkdel av vad den kostar på andra kanaler, berättar Lindberg. Vi gör nu tvåhundra sändningar per år, och med repriserna inräknade står vi för närmare femton procent av hela FST5-kanalens totalutbud.

Sändningarna styrs av ett databassystem som utvecklats av en liten belgisk programvarufirma. Programvaran är egentligen inte alls tänkt för direktsändningar av typen morgon-tv. Men eftersom de färdiga sändningsprogrammen skulle ha kostat mer än Min Morgons totala investeringsbudget valde redaktionen att samarbeta med belgarna och tillsammans utveckla systemet för Min Morgons behov. Även det ett exempel på ett modernt sätt att arbeta.

– Vi har en planerare som ar-

betar och finslipar på nästa dags program, en som planerar en vecka i förväg, och en som planerar på längre sikt. I databasen över potentiella gäster finns nu, efter ett års sändningar, över tusen namn. Det underlättar, då man på kort varsel vill få en expert på något ämne i studion för att kommentera en aktuell händelse. Vi har gjort det till en hederssak att lyfta fram personer som normalt inte figurerar i etermedia. Vi vill absolut inte att samma nunor skall synas i rutan alltför ofta, berättar Lindberg.

För att snabbt kunna överblicka hur sändningsveckan ser ut används även Google-kalendrar där olika inslag i sändningen matats in på olika kalendrar med olika färger.

– Då får man en snabb överblick på balansen i programmen. Fördelen med Google framom utvecklade för etermedia är att Google är gratis, lättillgängligt effektivt och lätt att hantera. Tillgången till kalendern kan även

enkelt delas ut till samarbetsparter utanför redaktionen, därmed blir informationsgången bättre, säger Lindberg.

Hyggliga siffror

Tittarsiffrorna är som helhet hyggliga. Morgonens huvudsändning är däremot ännu en utmaning eftersom det handlar om att ändra ett helt tittarbeteende.

– Vi sänder ju på en kanal som tidigare inte haft några tittare vid den tiden.

Kvällssammandraget har från första början nått en betydligt större publik.

– Det är klart att ett finlandssvenskt morgonprogram aldrig kommer att ha massvis med tittare. De officiella tittarsiffrorna blir också lätt lite missvisande för en programtyp där man inte bänkar sig för att se hela programmet, utan där man knäpper på under morgonkaffet, eller kollar programmet via nätsändningen på Yles Arena, eller valda delar senare på dagen.

SFV:s Beijarholmsstipendium

I enlighet med donatorn Birgit Ekbergs önskan utlyser Svenska folkskolans vänner ett stipendium som ger ett finlandssvenskt lärarpar möjlighet till en sommarvistelse på Beijarholmen i Barösund 1.6–31.8.2011.

Beijarholmen är 4 hektar och belägen i Barösunds yttre skärgård. På holmen finns ett hus med 3 rum och kök. En båt ställs till förfogande för nödvändiga transporter och för nöjesresor. Av dem som väljs förutsätts därför vissa praktiska färdigheter i båthantering och navigation. För dem som är intresserade av skärgårdsliv är holmen ett paradiset. Vistelsen är hyresfri, men stipendiaterna svarar själva för konsumtionskostnaderna.

Stipendiet är öppet att sökas av ett lärarpar i aktiv tjänst eller av ett pensionerat lärarpar. Definitionen lärare tolkas i detta sammanhang i vid bemärkelse. Båda parter bör dock ha utfört en lärargärning.

Skriftlig ansökan riktas till Svenska folkskolans vänners styrelse, och postas till SFV, PB 198, 00121 Helsingfors. Ansökan skall lämnas in senast den 11 mars. Närmare upplysningar ger SFV:s kanslichef Christoffer Grönholm eller administrativa sekreterare Catharina Gripenberg, 09-68445713, catharina.gripenberg@sfv.fi

ULLA LENA LUNDBERG mottog Karl Emil Tollanders pris på 35000 euro på Svenska Litteratursällskapets årsfest den 5.2.

I prismotiveringen sägas att Ulla-Lena Lundberg får priset som erkänsla för ett författarskap omfattande lyrik, dramatik och noveller, men framför allt romaner och essäistiska reseskildringar. Enligt prisnämnden rör sig Lundberg obehindrat i olika landskap, tider och kulturer och finner det universella i det lokala, vare sig hon skildrar Kökar, Afrika eller Sibirien.

En intervju med Ulla-Lena Lundberg

Kunskap, berättelser, platser och kroppar

När jag kommer till Borgå för att träffa Ulla-Lena Lundberg når snödrivorna imponerande höjder ute i den tidiga eftermiddagsskymningen. Vi förtjusar båda av dem medan vi mumsar i oss årets första runebergstårtor. Att hon hamnade i Borgå är något av en tillfällighet. Det föreföll vara en bra plats att bo på. Borgå är en småstad med en levande svenska, allt finns inom räckhåll och samtidigt är det nära Helsingfors.

TEXT: BARBRO ENCKELL-GRIMM
BILD: JOHN WREDE

Berättelsens beståndsdelar

– Jag har alltid varit intresserad av det konkreta, och av platsen. Det har jag ärvt av den muntliga traditionen. Akademiskt var jag mest intresserad av fältarbete, något man har glädje av också i skönlitteraturen. Det underbara med den litterära berättelsen är att man där också kan använda sig av det man inte vet.

I en intervju som finns på Utbildningsstyrelsens webbsidor¹ berättar Ulla-Lena Lundberg att hon när hon var riktigt liten trodde att böcker var något som fanns till så där som andra konkreta föremål, som stenar och träd. Hennes storasyster Gunilla, som Lundbergs senaste bok *Jägarens leende* är tillägnad, upp-

lyste henne då om att berättelser var något som människor hittade på och sen skrev ner i böcker. Det var då Ulla-Lena bestämde sig för att bli författare.

Kökar

– När jag var åtta år gammal och läste i **Ragna Ahlbäcks** avhandling om Kökar (1955), tänkte jag att jag också skulle skriva en bok om Kökar.

Ulla-Lena Lundbergs bok om hennes födelseort Kökar kom ut 1976.

– Efter att vi flyttade från Kökar kom vi tillbaka dit för tre månader varje sommar, berättar hon. Det var möjligt eftersom min mamma var lärare och sommarloven var tre månader. Kökarboken arbetade Ulla-Lena på länge.

– Jag var så ung då. Många, särskilt de äldre som jag intervjuade för boken, hade kanske lättare att öppna sig för mig för att jag var så ung. De som var medelålders eller yngre var av förståeliga skäl försiktigare. Många jag pratade med var bekanta för mig från tidigare. Det tog tid att bearbeta intervjuerna och jag var noga med att låta alla läsa igenom och godkänna sina berättelser.

– Kökar var mitt första universitet. Egentliga akademiska studier inledde jag först efter mina Afrikaår på 1970-talet då jag studerade etnologi och religionsvetenskap vid Åbo Akademi. Hemma hade vi en gedigen folkbildarbakgrund: min mor var lärarinna med rötter i Finns folkhögskola och den ideella ungdomsrö-

ULLA-LENA LUNDBERG uppträder på ett årligen återkommande litteraturseminarium, *En vind från havet*, på Brändö, Åland.

relsen, min far var präst och min farfar Algot, Vackre Alen kallad, var en gudabenådad berättare. Min verkliga vägledare i barndomen var min syster Gunilla, sedermera bibliotekarie, som visste allt.

– Jag var ett och ett halvt år gammal när min far drunknade. Kanske är det här mitt författarskap börjar. Sedan flyttade vi en hel del, och det fysiska resandet inleddes. Intresset för schamanismen började kanske redan på Kökar, där det fanns äldre som var synska och hade ett självklart förhållande till övernaturliga fenomenen.

Liv och verk sammanflätade

– Jag har alltid fungerat så att livet och mina personliga intressen löper parallellt med mitt arbete. När jag hade slutat skolan brukade jag åka ut till Kökar redan i maj för att fågelskåda, ett livsintresse som så småningom ledde till *Sibirien: Ett självporträtt med vingar*. Den kom ut 1993 och jag minns den med välbehag för att den var så lätt att skriva. *Regn* var också en underbar bok att skriva eftersom den gav mig en tillflykt från mina svåra ryggproblem. *Regn* (1997) är en av Ulla-Lenas Afrikaböcker. I Afrika vistades hon några år på 1970-talet för att arbeta på sin bok *Öar i Afrikas inre* (1981). I Afrika började det stora intresset för hållkonst.

Sjöfartstrilogin (*Leo*, 1989, *Stora världen*, 1991 och *Allt man kan önska sig*, 1995) speglar det litterära formspråket, de samhälleliga förändringarna och omvälvningarna. *Leo* representerar epiken men en sammanhållande berättare. I *Stora världen* finns det fem berättare som rör sig i en moder-

I sin senaste bok, *Jägarens leende*, rör sig Ulla-Lena Lundberg i grottmålningarnas och hållkonstens värld. I klippkonsten stöter man på ett helt eget språk som löper parallellt med det språk vi använder i dagligt tal, och som ofta har uppstått i skriftlösa kulturer.

»Jag var ett och ett halvt år gammal när min far drunknade. Kanske är det här mitt författarskap börjar.»

nistisk tradition, medan *Allt man kan önska sig* är närmast postmodern, saknar huvudperson och består av disparata delar. Boken handlar om vår egen tid och är den del av trilogin som folk tycker minst om, förklarar författaren glatt.

Platsen är lika viktig som konsten

Den senaste boken *Jägarens leen-*

de inleds med historien om hur storasyter Gunilla tröstade och distraherade sin lillasyster från sorgen och förvirringen efter pappans död med uppmaningen att komma och titta, att fästa sin uppmärksamhet på något utanför det egna jaget. Ett syfte med *Jägarens leende* har varit att skriva en inspirationsbok om hållkonst, berättar Lundberg.

Hon hänvisar till den franskjudiska antropologen **Claude Lévi-Strauss** och ser att kroppen står i analogi med världen.

– Vi har ett mellanplan som vi uppfattar som verkligheten. Så har vi ett lägre plan där vi fördjupar oss och försjunker i något, och ett övre plan där vi kan uppleva eufori, känna oss upplyfta och rent konkret uppleva att taket lyfter sig. På samma sätt är den schamanistiska världen tredelad: mitten som vi lever i, den undre världen, som ofta är förknippad med vatten, och den övre världen, där de schamanistiska transmästarna gör sina stora resor. Sambandet mellan kropp och värld öppnade hållkonstens värld för mig, berättar Ulla-Lena Lundberg, och gjorde mig i förlängningen toleranta mot kroppsmålning, tatuering och piercing, som ju kan ses som kroppens motsvarighet till hållristningar och klippmålningar.

UTANFÖR FÖNSTRET TÄTNAR MÖRKRET. Jag börjar plocka ihop mina papper och ställer en sista fråga om framtiden. I dag är det den tredje januari och allt Ulla-Lena Lundberg önskar sig är arbetsro, att dra sig tillbaka till nästa arbete, en roman. Att dra sig undan för arbete blir allt svårare med åren, för det finns så mycket som pockar på.

ULLA-LENA LUNDBERG beskriver den tredelade schamanistiska verkligheten.

Svenska Teatern får nytt liv

I hundrafemtio år har en svensk teater stått på samma plats vid Skillnaden i Helsingfors. Under årens lopp har den bytt skepnad flera gånger. Som bäst renoveras den för att hålla i hundra år till. SFV är en av finansörerna.

TEXT: MAX ARHIPAINEN
BILD: RABBE SANDELIN

RENOVERINGEN AV SVENSKA TEATERN är ett jättestor projekt. Förutom den klassiska salongen har det mesta innanför husets skal blåsts ut. Över hundra byggnadsarbetare, planerare och konsthistoriker arbetar vid byggsplatsen.

Det är mer än sjuttio år sedan huset senast grundförbättrades, så det mesta hade hunnit bli hopplöst föråldrat.

– Huset måste göras logistiskt och byggnadstekniskt ändamålsenligt, förklarar teaterchef **Johan Storgård**.

Teaterbesökarna skall kunna röra sig bättre i hela huset, ha tillgång till hissar och ändamålsenliga utrymmen. Och det kommer att rymmas fler människor in i teatern, slår han fast.

Dessutom vilar teatern bokstavligt på ett gungfly.

Då vi besöker byggsplatsen pekar renoveringsprojektets huvudplanerare, arkitekten **Stefan Ahlman**, på avlagringar av mycket finfördelad sand under

och kring huset.

– Det kallas för silt. Då den är torr är den hård som sten, men blandas den med vatten blir den mjuk och torkar inte. Redan då teatern byggdes förstod de detta och pålade huset med stockar. Men nu har stockarna murkats bort, så vi måste påla huset på nytt. Huset hade kunnat sjunka ner, förklarar han.

Draghjälpen av depressionen

Svenska teatern i Helsingfors hör till de få instanser i vårt land som verkligen gynnats av den depression som Finland dök in i hösten

2008. Stiftelsen för Svenska Teatern hade i det skedet långt framskridna skisser för den renovering som sågs som nödvändig. Då regeringen insåg att den ville stimulera byggbranschen fanns här ett färdigt projekt, som dessutom upplevdes som kulturpolitiskt motiverat.

De totala kostnaderna för renoveringen uppgår till kring 50 miljoner euro. Det hade husbolagets ägare, *Stiftelsen för Svenska Teatern*, knappast kunnat hosta upp, ens med hjälp av andra välvilligt inställda finlandssvenska stiftelser och fonder.

Resultatet blev att staten står för kring trettio miljoner euro, Helsingfors stad för fem miljoner, medan Stiftelsen för Svenska Teatern och en rad andra stiftelser och fonder står för resten.

– Finansörerna har varit väldigt positivt inställda. Saneringen av Nationalteatern några år tidigare stod som modell för finansieringslösningen, förklarar Storgård.

→

få vet att scenutrymmet är så stort som det är. Den roterande scenen förnyas helt. Bakom brandridån väntar ännu salongen på renovering.

Den nya scenverkstaden byggs under jorden intill teaterbyggnaden.

Svenska Teatern renoveras från topp till tå. Egentligen finns det ingen yta i huset som inte berörs av arbetet.

– Dessutom förstod alla att en kulturbyggnad som denna måste renoveras igen efter drygt sjuttio år – och nu renoverar vi den för hundra år framåt!

Hårdhänt 1930-tals modernisering

Den första teaterbyggnaden i Helsingfors uppfördes redan 1827 inte långt från den nuvarande Svenska Teatern, i Esplanaden nära nuvarande Mikaelsgatan. Det var ritad av självaste **Carl Ludvig Engel**.

Den första teatern på Svenska Teaterns plats, ritad av **Georg Theodor Chiewitz**, byggdes 1860. Den brann emellertid ned efter efter bara två och ett halvt år, men teaterns gynnare lät inte sig nedslås. Redan 1866 stod en ny teater färdig på samma plats. **Nicolaj Benois** teaterbyggnad utgör alltså stommen i dagens Svenska Teatern.

Teaterhuset förstörades och

byggdes om 1935-1936 under ledning av arkitekterna **Eero Saarinen** och **Jarl Eklund**. Salongen förblev nästan oförändrad, men det mesta omkring förnyades. Teaterns funktionalistiska fasad är från den tiden.

Stefan Ahlman bedömer att mycket av det som Saarinen gjorde visserligen var fint.

– Men det gjordes med mycket grova händer, bedömer han.

Ahlman slår fast att Benois sal, som i sin nuvarande form är av 1910-tals egid, har ett oerhört egenvärde.

Men huset som helhet har ingen egen tidsperiod, utan har varit

i ständig omvandling.

– Saarinens renovering på 1930-talet var allt annat än finstilt, snarare brutal. Salen var det enda man bevarade. Nu putsar vi bort sådant som kommit efter honom.

Respekt för olika tider

Att grundrenovera en teater förutsätter en stor respekt för de kulturhistoriska och arkitektoniska värden från olika epoker som finns i huset. Helsingfors stadsmuseum är inkopplat.

Vid besöket på byggplatsen kliver vi upp högst upp i byggnaden tillsammans med Stefan Ahlman. På ett tillfälligt golv strax under taket sitter ett sällskap från stadsmuseet och diskuterar takmålningen, som restaureras som bäst.

På nära håll ser man att åren varit ganska illa fram med den.

Takmålningens renovering är →

Renoveringen av teatersalongens takmålning är ett pietetsfyllt arbete som kräver stort tålamod.

T.v: Schakten för de nya publikhissarna på båda sidorna om salongen är färdiga. T.h: det nya orkesterdiket. Ovan: Salongens takkrona bland virrvarret av byggnadsställningar.

utmanande, bekräftar Ahlman.

Trots att byggplatsen annars är ställvis öppen och dammig hålls luftfuktigheten och temperaturen stabil under taket.

Uppe högt under taket märker man en komisk detalj, som inte syns för ögat ner i salongen.

Runt själva takmålningen och dess små änglar finns en rad sköldar med titlar på kända skådespel. De pjäser som hedrats med en plats har emellertid bytts under årens lopp. Till exempel har *Jeppe på berget* i något skede mållats över för att ge plats åt *Stormen* och *Henrik IV*, medan Jeppe senare återkommit på *Mäster Olofs* plats på en annan sköld.

Trots all pietet krävs ändå en balans mellan olika målsättningar. En viss debatt väcktes av att de vertikala schakt som dras genom huset för de nya hissarna skull kapar en del av utrymmet bakom presidentens och teaterhusdirektionens loger.

– Vi förlorar 1,5 m av utrymmet, ja. Men vinsten är att teatern blir nåbar. Tidigare har rörelsehindrade inte kunnat nå hela salen och foajéerna, förklarar Ahlman.

– Vi försöka undvika irreparabla ingrepp, men också undvika att se saker ut bara en synvinkel. Saarinen gjorde ingrepp som

inte hade gjorts i dag. Vi strävar efter att göra så små ingrepp som möjligt, försäkras han.

Tillgänglighet och funktionabilitet

Efter renoveringen kommer teaterbesökarna att kunna röra sig bättre i hela huset. Utöver den gamla bekanta salongen får teatern två mindre scener. Första gången kopplas alla salar till samma garderob och samma foajéer genom gemensamma hissar och A-trappan mot Norra esplanaden, förklarar Ahlman.

Det kommer att rymmas fler människor in också i huvudsalongen.

– Ursprungligen hade salongen kring 800 platser, men de var planerade så att publiken skulle synas, inte se själv. Före renoveringen fanns officiellt kring 500 platser, men av dem var 350 de facto dugliga. Strävan är att öka antalet så långt som möjligt, berättar Ahlman.

Bakom scenen förändras det mesta. All teaterverksamhet som hör till scenen flyttas så nära scenen som möjligt.

– Vi försöker få teaterstrukturen rätt, att ge bra förutsättningar att göra teater bakom scenen. Saarinen koncentrerade sig på de publika utrymmena.

Stram tidtabell

Under renoveringen har teatern verksamheten flyttats dels till *Alexandersteatern* på Bulevarden, dels till *Den Lilla Skillnaden* vid Dianaparken.

Teaterchefen Johan Storgård medgav i höstas i teaterns nyhetsbrev att det är en stor utmaning att flytta verksamheten tillfälligt.

Men utmaningar skapar också nya möjligheter. Både teaterns publik och personal får uppleva frukten av gemenskapen som uppstår då man byter verksamhetsmiljö.

– Vi som arbetar med konstformen är vana vid att, beroende på vilken uppsättning det är vi spelar, dagligen byta scenografi, ljus och ljud omkring oss, konstaterar han.

Avsikten är att återinviga teatern med Benny Anderssons och Björn Ulvaeus *Kristina från Duve-måla* i februari 2012.

Tidtabellen är fruktansvärt hård, oroar sig projektchefen Stefan Ahlman.

– Teatern måste kunna flytta in två månader före första premiären för att köra in tekniken och repetera på scen. Den här tidtabellen ger inte längre något utrymme för eftertanke.

Intervjumaterialet har utnyttjats i en artikel i Gillebladet 4/2010.

Två onödiga ord: "toppuniversitet" och "innovation"

FÖRRA KANSLERN FÖR HELSINGFORS Universitet **Kari Raivio** hade strax före jul en uppseendeväckande insändare om universiteten och deras finansiering i HS. Han anser att de två mest onödiga orden i finländsk vetenskapspolitik är toppuniversitet och innovation. Bådas innehåll klingar ihåligt på våra breddgrader. Han tog det nya Aaltouniversitet som exempel, det har ingenting med ett toppuniversitet att skaffa, det är i snitt en medelmått, alla pengarna till trots. På sin höjd kan det inom sig utveckla en eller annan spetsenhet om det vill sig väl.

Ordet innovation är helt miss-

brukat, tycker Raivio. Först efter det att en utvecklad produkt eller tjänst har gjort affär med en köpare som har pengar i fickan är det en innovation. Sällan är det universiteten som gör pengar på produkten, oftast är det ett företag. Folk har således missuppfattat begreppet. Universiteten tycks inte heller veta skillnaden. Alla universitet måste i dag fundera på olika sätt att göra business, men Raivio tror inte att forskarna är födda till affärsmän, i synnerhet inte Aaltouniversitetets forskare som i bagaget har stela traditioner från tre ålderdomliga högskolor.

Nätreklamen gick förbi tidnings- reklamen i USA

2010 ÄR ETT UNIKT år i det avseendet att annonsörerna i USA för första gången använde mera pengar på nätreklam än på traditionell tidningsreklam, 20 miljarder euro mot 17 miljarder euro. Enligt olika undersökningar tillbringar amerikanerna ungefär lika mycket tid vid datorn som vid teven. Radiolyssnandet har minskat liksom tidnings- och tidskriftsläsandet. Så är det. Trenden är ju densamma i Europa, även i lilla Svenskfinland. Man spår att de små lokaltidningarna nog kommer att överleva inom sina klara nischer, men att de riksomfattande tidningarna får stora svårigheter.

E-boken jämfört med den vanliga boken: – det är inte samma slags läsning!

VÅRA HJÄRNOR, SOM ÄR mycket plastiska, påverkas av Internet. När vi läser en trygg gammaldags bok håller vi oss i regel ganska bra till intrigen. Vårt tänkande fladdrar inte hit och dit, utan vi håller oss till manuset. Bara om boken är slö eller ointressant lägger vi den åt sidan. Men vad händer när vi börjar läsa en e-bok? Bokförlaget Atenas VD **Ville Rauvola** ger en intressant beskrivning, han presenterade den på Atenas höstträff i december.

”Jag skall läsa och kommentera Nicholas Carrs bok: *How the Internet is changing the way we think read and remember*, men först ska jag titta på min Facebook-sida. Kanske jag ändå börjar med att läsa Carrs blogg. Se där, det tycks redan finnas färdiga recensioner av boken och kommentarer till recensionerna. *Klick. Klick.* Det här gick ju snabbt!

Låter det bekant? Jag kan redan efter ett par minuter märka att min fokusering mattas av och att Internet har lurat mig till olika bifåror som inte har så mycket med Carrs bok att skaffa.”

RAUVOLA ALLUDERAR TILL ETT mycket aktuellt debattämne: något händer med våra hjärnor

Det har inte hänt något med själva hjärnfysiologin eller ens med det lineära tänkande som vår västerländska civilisation bygger på. Snarare handlar det om att nätet lyfter fram en flexibilitet och mångfald, ja ett virrvarr av olika slags kopplingar, säger **VILLE RAUVOLA** (se intervju i Svenskygden 4/2010).

när vi är uppkopplade på nätet. Det har inte hänt något med själva hjärnfysiologin eller ens med det lineära tänkande som vår västerländska civilisation bygger på. Snarare handlar det om att nätet lyfter fram en flexibilitet och mångfald, ja ett virrvarr av olika slags kopplingar. Det ger nutidsmänskan kunskap på nolltid om praktiskt taget vad som helst. Olika sökmaskiner och Wikipedia ger blixtnabbt den information som vi behöver. Men det handlar inte om suverän eller fast kunskap. Och vad händer med minnet? Man behöver inte belasta sitt eget minne, Google minns ju allt.

RAUVOLA CITERAR CARR SOM säger att läsning av en läsplatta eller en skärm skärm kan se helt lika ut som att läsa en traditionell bok. Men just för att plattorna har sökfunktioner, interaktivitet, multimedia och hyperlinkar aktiveras helt annorlunda tankeprocesser. Man hävdar till och med att man tänker mera med den vänstra hjärnhalvan än den högra, eller var det tvärtom? Tro det den som vill! Läsarna hänvisas till Ville Rauvolas utmärkta artikel kring detta tema i fjolårets sista nummer av Parnasso.

Historien om "tvångssvenskan"

TEXT: JENS FINNÄS

Nej, skolsvenskan har faktiskt inte alltid varit obligatorisk i den finländska skolan, även om det ibland kan verka så. Det här är historien om regeringsuppgårelsen som med åren blev en institution.

”Onekligen känns det som en lättnad att den hett debatterade ramlagen för grundskolan gick igenom”, skrev Hufvudstadsbladet på ledarplats den 23 maj 1968.

Lättnaden var förståelig. Det hade varit ett intensivt år för landets svenskförespråkare, som till slut kunde fira en skön seger när riksdagen röstade igenom den historiska grundskolereformen.

Reformen gjorde svenskan till ett obligatoriskt språk i alla finska skolor från och med högstadiet. Bara ett år tidigare hade det här framstått som en osannolik lösning.

Engelskan starkare

Grundskolereformen var ett av det krigssargade Finlands största politiska projekt. Beredningsarbetet pågick i över tjugo år i en rad olika kommittéer. Språkundervisningen var under hela beredningen en av de centrala tvistefrågorna.

I mellanskolan och gymnasiet

var alla elever tvungna att läsa både svenska och ett främmande språk. Men läroplikten sträckte sig vid den här tiden inte längre än till folkskolan där språkundervisningen till och med 1964 var helt frivillig. Frågan var vilken ställning svenskan skulle få vid den nya sammanslagna grundskolan.

De flesta var överens om att finländarnas språkkunnighet var en nyckel till utveckling för landet, men det var långt ifrån självklart att undervisningen i främmande språk skulle vara obligatorisk för alla elever, inte heller vilket språk som skulle undervisas först.

Engelskan seglade efter kriget snabbt fram som världsspråket nummer ett, men det fanns fortfarande många i Finland som ansåg att finskspråkiga hade störst nytta av att lära sig svenska som första språk. Tidningen Uusi Suomi förespråkade till exempel svenskan framom engelskan med motiveringen att det skulle

”tillfredsställa såväl näringslivets som rekreationens och turismens krav”.

Den finska läroverksavdelningens direktör **Niilo Kallio** tyckte däremot att betydelsen av svensk-kunskaper minskat i och med att finlandssvenskarna blivit bättre på finska. Därför var obligatoriet onödigt.

Pedagogiska motargument

I april 1967 – det vill säga ett år innan reformen slutligen godkändes – presenterade **Rafael Paasios** regering sin proposition till grundskolelag. Enligt propositionen skulle det bara finnas ett obligatoriskt språk, engelska, som skulle undervisas från och med lågstadiet. Det andra inhemska språket skulle vara valbart från och med högstadiet. Svenskspråkiga skulle däremot läsa finska som första språk och kunna välja engelska som tillval i högstadiet.

Arkitekten bakom lagförslaget var den socialdemokratis-

ka undervisningsministern **Reino Oittinen**. Hans enspråkslinje ska dock inte nödvändigtvis ses som en öppen attack mot svenskan i Finland. Oittinen, som var en nordist och som i många andra frågor höll goda relationer till finlandssvenskarna, var rädd att grundskolan skulle bli för teoretisk med två obligatoriska språk.

Erik Geber har i en färsk rapport från tankesmedjan Magma gjort en historisk analys av den obligatoriska skolsvenskan. Han menar att det genom åren förekommit fem typer av argument i skolspråksdebatten: de samhälls- och juridiska (skolsvenskan behövs för att grundlagen ska uppfyllas), de pragmatiska (språkundervisningen är till nytta/last för hela landet), de pedagogiska (två språk är för mycket i grundskolan/svenskan främjar annan språkinläring), de historisk-kulturella (kontakten till Norden) och de ekonomiska (det är dyrt med två språk).

I språkdebatten 1967–68 använde motståndarna till den obligatoriska skolsvenskan framför allt, precis som Oittinen, det pedagogiska argumentet, men också det pragmatiska och det ekonomiska.

”[Obligatorisk svenskundervisning] kommer att orsaka svårigheter därför att det i läroinrättningarna [] inte finns de behöriga lärarkrafterna”, hävdade socialdemokratiske Kansan Lehti.

”Med beaktande av det internationella umgänget är dylika beslut fullständigt i samklang med tidens krav och det försäkrar på intet sätt möjligheterna till umgänge med de nordiska länderna, ty också där tar engelskan första plats i undervisningen.”, skrev Joensuu-tidningen Karja-

lainen.

Förespråkarna, å sin sida, hänvisade framför allt till nyttan av att kunna flera språk och betydelsen av kontakterna till Norden. Hufvudstadsbladet betonade i sin ledare, dagen efter att ramlagen godkännts, att skolsvenskan var en nationell fråga, inte en minoritetsfråga. Finskspråkiga skulle lära sig svenska för att det gagnar hela nationen, inte för att betjäna språkminoriteten.

Också Ilta-Sanomat påpekade mervärdet av att kunna flera språk: ”Regeringen vet mycket väl att språkundervisningen inte bara är undervisning i språk. I en språkundervisning som görs på rätt sätt gör man också på många sätt det land där språket talas till någonting mera nära”.

Hård SFP-linje

Regeringens enspråkslinje ledde till en omfattande kampanj för skolsvenskan, som stöddes av inte bara finlandssvenskar utan också en rad ledande finska politiker. I en pamflett, som gavs ut av Hufvudstadsbladet, ställde sig bland annat president **Urho Kekkonen**, riksdagens talman **Johannes Virolainen** och överborgmästare **Lauri Aho** bakom tvåspråkialternativet.

I ljuset av dagens språkdebatt är det intressant att Socialdemokraterna var de största motståndarna till skolsvenskan, medan Centern var ivriga påhejare. Ett av Centerns argument för två obligatoriska språk var att eleverna på landsbygden riskerade hamna på efterkälken eftersom småskolorna inte skulle ha resurser till undervisning i både engelska och svenska utan ett obligatorium.

Det krävdes till slut ett regeringskifte för att rädda skols-

venskan. Efter Kekkonens omval i januari 1968 avgick Paasio i mars som statsminister. **Maurice Koivisto** tog över och tillsatte den nordiskt inriktade centerpartisten Johannes Virolainen som undervisningsminister.

SFP, som Koivisto ville ha med i sin regering, satte hårt mot hårt och gjorde den obligatoriska svenskan till en knäckfråga. Strategin lyckades och i maj 1968 godkändes alltså grundskolelagen med svenskan som ett obligatoriskt läroämne från och med högstadiet.

Ordet ”Tvångssvenskan” myntas

Under sjuttio- och åttiotalet tilläts den obligatoriska skolsvenskan stå orörd, men vid ingången till nittiotalet dök frågan ganska oväntat upp på agendan. Det var Samlingspartiet, med blivande undervisningsministern **Riitta Uosukainen** och partiordförande **Erkki Pystynen** i spetsen, som initierade språkdebatten i samband med riksdagens skolpolitiska redogörelse. Östblocket vacklade och Europa höll på att öppna sig för Finland. En ny tid med nya språkkrav stod runt hörnet. När kulturutskottet hösten 1990 föreslog att den obligatoriska svenskan skulle slopas var därför europeiseringen ett av de viktigaste argumenten.

I medierna hade språkdebatten tagit fart redan tidigare samma år när Samlingspartiet svenskkritiska linje blev känd. Argumenten var till stor del desamma som inför grundskoleformen.

Det pedagogiska argumentet var igen framträdande, men nu i en något annorlunda tappning. Motståndarna hävdade dels att engelskkunskaperna skul-

Tankesmedjan Magma har deltagit i debatten om svenskan med två böcker. De kan läsas gratis på magma.fi

le bli bättre om eleverna slapp ödsla energi på svenskan, dels att tvånget i sig ledde till motivationssvårigheter för eleverna. Det var just i 1990-debatten som begreppet ”tvångssvenska” etablerades. Frivillighet skulle ge de intresserade elever större utrymme att lära sig språket.

”Jag förstår mycket väl argumenten för det svenska språket, men jag förstår inte varför studieformen ska behöva vara obligatorisk. Vi har en stor grupp svenskspråkiga som ger oss en god och naturlig grund för kontakt till resten av Norden. Och säkert kommer också många finskspråkiga att i framtiden läsa svenska.”, skrev den blivande statsministern **Matti Vanhanen** i Centerns Suomenmaa.

Tidningarna stödde

Skolsvenskans förespråkare gjorde sitt bästa för att vända på det här argumentet. Istället för att se svenskan som en börda för annan språkinläring, hävdade man att det tack vare svenskan var lättare att lära sig andra språk.

Annars försökte de flesta debattörerna, som var för skolsvenskan, spela på de kulturhistoriska korten och kontakten till Norden.

En annan blivande statsminister, **Anneli Jäätteenmäki**, varnade i Pohjalainen för att försämrade svenskkunskaper riskerar leda till minskade kontakter över språkgränsen.

”Trots eurofebern måste vi dessutom komma ihåg att vi är en del av Norden.”

Suomen Kuvalehti, som i höstas väckte debatt med artikeln ”Tio påståenden om finlandssvenskarna”, ställde sig 1990 med eftertryck bakom skolsvenskan:

”Vi har alltid velat betona att vi är ett nordiskt land. Den nordiska kontakten var viktig under de första självständiga decennierna och den var kanske vår räddning i världskrigets efterspel. Tack vare kontakten till Norden halade vi oss lös från de östeuropeiska satellitstaterna och blev en erkänd, neutral, europeisk stat.”

Majoriteten av tidningarna stödde de facto skolsvenskan på ledareplats. Det visar **Kjell Herberts** och **Ann-Sofi Landgärds** analys av 1990 års språkdebatt.

Bland insändarna dominerade däremot kritikerna. Här fanns

det också utrymme för mera hätska inlägg.

”Den svenska 'överklassen' i min hemsocken isolerade sig, höll sina barn på betryggande avstånd från finskt sällskap och satte dem sedan i Björneborgs svenska samskola som vi oduglingar vid Porin lyseo av någon anledning kallade för 'Pukkila'” skriver till exempel **Seppo Rätty** i Lapin Kansan.

Till skillnad från 1968 ställde sig Socialdemokraterna år 1990 bakom skolsvenskan. Centern var kluvet, medan Samlingspartiet, ivrigt flankerat av **Veikko Vennamo** i Finlands landsbygdsparti, utgjorde motståndarna.

De grönas **Pekka Haavisto**, som i dag är aktuell som presidentkandidat i valet 2012, förespråkade ett kompromissförslag. Han ville göra svenskan frivillig i alla enspråkigt finska kommuner, men hålla kvar obligatoriet på tvåspråkiga orter. Detsamma skulle gälla finskan.

I riksdagen fick Haavistos kompromiss fler röster än Uosukainens och kulturutskottets förslag om full frivillighet, men ingendera kunde till slut hota status quo-linjen som vann omröstningen med klara siffror efter statsminister **Harri Holkeris** medling.

Ryskan nytt argument

Mycket har hänt i det finländska samhället sedan 1968, men många argument i språkdebatten går fortfarande att känna igen. Motståndarna poängterar värdet av valfrihet och det begränsade behovet av svenskkunskaper i Finland. Förespråkarna framhåller kontakterna till Norden och det kulturhistoriska arvet.

Men under senare år har man

också kunnat urskilja några nya element i debatten. På motståndarsidan har ryskan seglat upp som ett av de främsta argumenten mot obligatorisk svenska. Den rysktalande befolkningen växer och utbytet med grannen i öst blir allt intensivare, vilket gör det svårare att motivera svenskans särställning.

Uppfattningen att andra språk blir lidande när alla måste läsa svenska är visserligen inte ny, men det är först på senare år som ryskan börjat framstå som den största utmanaren. I det tidiga nittiotalets eurofeber, som Anneli Jäätteenmäki uttryckte det, var det franskan och tyskan som behövde få mera utrymme, på sextiotalet engelskan.

En annan tendens är att det är allt fler finlandssvenska debattörer som kritiserar obligatoriet, också SFP:are. Argumentet är då framför allt strategiskt. Ett villkorslöst fastklamrande vid skolundervisningen kan få negativa konsekvenser i andra språkfrågor, menade **Nils Torvalds** nyligen i Hufvudstadsbladet.

”Problemet är att vi i dag kräver att finskspråkiga elever läser svenska utan att ge någonting i gengäld. Samtidigt vet alla, åtminstone de som bor innanför Ring III, att på sjukhus och åldringshem ser vi ingenting av den obligatoriska svenskan. Den tillför ingenting när det gäller.”

Man kunde säga att Torvalds därmed gör just det som Hufvudstadsbladet avrådde från våren 1968 – att förvandla svenskundervisningen till en minoritetsfråga, snarare än att göra det till en nationell angelägenhet.

Nedskärning av språktimmar

Däremot kan man, som Torvalds,

ifrågasätta hur effektiv den obligatoriska skolsvenskan varit med tanke på de verkliga svenskkunskaperna i landet. Den omedelbara effekten av svenskobligatoriet var i alla fall inte entydigt positiv. Språkkunskaperna bredades visserligen i och med att alla finskspråkiga blev tvungna att läsa svenska, men samtidigt minskade antalet språktimmar jämfört med de gamla läroverken.

År 1975 skars svensktimmarna dessutom ner en första gång, år 1994 en andra. I dag har finskspråkiga mindre än hälften så många svensklektioner som de elever som läste svenska i den gamla mellanskolan, det vill säga före grundskolereformen.

I både 1968 och 1990 års språkdebatter var det riksdagen som fick det sista ordet och kunde gjuta olja på vågorna. Båda gångerna var det till klar majoritet av riksdagsledamöterna som stödde den obligatoriska svenskundervisningen. I vår ska en ny riksdag och regering väljas. Det återstår att se om och i så fall hur den församlingen lagstiftare väljer att besluta om skolspråken.

Källor

Erik Geber (Magma): *Den obligatoriska svenska i Finland – en historisk analys*. (2010)

Kjell Herberts och Ann-So-fi Landgårds: *Tvång eller privilegium*. (1992)

Gösta Cavonius: *Från läroplikt till grundskola*. (1978)

Studiecentralen-nytt

Hur har ni det med hälsan i er organisation?

STUDIECENTRALEN HAR ETT NÄRA samarbete med de finlandssvenska föreningarna och organisationerna. Många av dessa organisationer är relativt små arbetsgivare med inte alltför många anställda och man är ofta beroende av ekonomiska bidragssystem. I praktiken betyder det projektarbete med osäkra anställningsvillkor. Att vara anställd inom en organisation kräver också ofta flexibilitet beträffande såväl arbetsuppgifter som arbetstider. Det här ställer specifika krav på det sätt organisationerna sköter om de anställdas arbetshälsa.

Under vintern 2010 startade Studiecentralen i samarbete med Folkhälsan ett arbetshälsoprojekt kallat Hälsa³. Kursen bygger på hälsans tre dimensioner (fysisk, psykisk, social) och riktar sig till organisationsanställda inom tredje sektorn, därav namnet. Via projektet vill vi ge också mindre organisationer möjlighet att satsa på arbetshälsa för sina anställda. Pilotprojektet genomfördes förra året i Österbotten och eftersom erfarenheterna därifrån varit mycket positiva har vi beslutat fortsätta med Hälsa³ också i Nyland.

Målgruppen är organisationsanställda (1-2 deltagande/ organisation) inom tredje sektorn i Nyland. Även förtroendevalda i ledande ställning inom organisationerna kan delta. Kursen innefattar 6 närstudiedagar med såväl praktiska övningar, grupp-

arbeten som föreläsningar kring hälsans tre dimensioner. Till utbildningen antas maximalt 20 deltagare.

Målsättning för deltagande organisationer:

- Att ta hand om de anställdas arbetshälsa samt att ge möjligheter till kunskapsutbyte och lärande inom och mellan organisationerna.

Varje deltagande organisation kommer inom projektiden att påbörja arbetet med en struktur för det hälsofrämjande arbetet i organisationen. Organisationerna förutsätts också samarbeta och nätverka med varandra under och efter projektiden.

Projektet ger de deltagande organisationerna praktiska verktyg och studiematerial för att höja välmåendet.

Målsättning för individuella deltagare:

- Att förstå betydelsen av eget ansvar för den individuella hälsan.
- Att i gemenskap med andra utveckla den egna kompetensen kring hälsa och arbetshälsa.
- Att få metoder och verktyg att själv aktivt påverka sin fysiska, psykiska och sociala arbetsförmåga samt sin arbetsmiljö.

- Att bli en hälsoinspiratör inom den egna organisationen. Hälsoinspiratören förmedlar det hälsofrämjande budskapet vidare till övriga medarbetare.

Projektet påbörjas 31 mars 2011 och beräknas pågå till april 2012.

Därutöver ordnar vi en endagskurs kring hur man rent konkret lägger upp en arbetshälsoplan i sin organisation. Kursen innefattar mycket praktiskt arbete och leds av arbetshälsochef Minna Lundström från Veritas. Den riktar sig främst till verksamhetsledare och personalansvariga som arbetar med arbetshälsofrågor och anordnas tis 22.3 kl. 9 – 16 i SFV-salen på Nylandsgatan 17 B i Helsingfors.

Mera information om båda kurserna ger vik. verksamhetsombud i Nyland, Catharina von Schoultz catharina.vonschoultz@studiecentralen.fi, tfn 0400-811 588.

Som vanligt ordnar Studiecentralen också andra kurser och föreläsningar med varierande teman under våren. Mera information om dem hittar du på vår hemsida www.studiecentralen.fi.

Christine Skogman och Catharina von Schoultz

Schack, piprök och italiensk inspiration

Nordiska konstnärer hämtar inspiration under romerska himlar

TEXT: LORNA BARTRAM

Samuel Johnson sade på 1760-talet att den som är trött på London också är trött på livet. I dag kanske någon säger det samma om Berlin eller New York. Ändå är det nästan omöjligt att i någon annan europeisk stad, med undantag kanske för Aten, hitta den spännvidd av kulturell och politisk erfarenhet som ryms i de lager av kulturhistoria som förkroppsligas i Rom, säger **Leif Salmén**, en av konstnärerna som vistats i Skandinaviska föreningens konstnärshus i Rom.

Konstnärshuset anno 2010.

VINTERN I ROM ÄR mild, trattoriorna myllrar inte av turister som när jag inledde min praktik här för några månader sedan. Trädgårdarna dignar av

solmogna apelsiner och marken är täckt av svarta oliver.

NÅGON KOMMER NER FRÅN takterrassen med en morgonmålsbricka och urdrucken

capuccinokopp, hälsar på konstnärsföreståndaren **Mette Perregaard** på kontoret, går vidare och in i köket, fyller diskmaskinen.

Den andra juli 1860 slogs de tre nordiska – det danska, norska och svenska – biblioteken i Rom ihop och Skandinaviska föreningen för konstnärer och vetenskapsmän bildades. Strax efter kom Finland med.

Genom åren har många av de mest betydande konstnärerna i Norden bott på eller besökt föreningen. Bland dem finns namn som Bjørnson, Heise, Walter Runeberg, Constantin Hansen, Ibsen, Grieg, Marstrand, Heiberg, Bournonville, Brandes, Strindberg, Lundbye, Hammershøi, Lagerlöf, Johannes Jørgensen, Drachman, Bergsøe, Krøyer, Sophus Claussen, Carl Nielsen, Willumsen, Andersen Nexø, Undset, Pontoppidan, Evert Taube, Vigeland, Laxness, Jónsson och många andra. Ansökningsperioden för hösten 2011-våren 2011 är 1 januari till 1 april 2011.

Till jubileet har ett tjugotal nordiska författare skrivit en antologi med texter om Skandinaviska föreningen och Rom, *Till Rom: nordiska konstnärer i Rom under 150 år* (Carlssons). Red: författaren Fredrik Lång, konst- och arkitekturhistorikern Ann Katrin Pihl Atmer och konstnären Brita Carlens. Från Finland medverkar också Catharina Gripenberg, Christer Kihlman och Liisa Suvikumpu.

I dag disponerar Skandinaviska föreningen en våning i huset med det romantiska namnet *Casino di Vigna*, Vingårdshuset.

Från fönstret syns grannarna – det ståtliga *Villa Farnesina* och *Palazzo Corsini*, där Sveriges drottning Kristina levde de sista 35 åren av sitt liv. *Villa Farnesina* är inte bara berömt för sina fresker av **Rafael**, under husets glansdagar kunde det gå vilt till. Tallrikarna – i guld – kastades ut genom fönstret ner i Tibern, där de fångades i ett nät. Dekadensen hade sina gränser.

Både *Villa Farnesina* och *Palazzo Corsini* med sina kulturhistoriska skatter fungerar numera som museer, väl värda ett besök.

150 ÅR HAR nordiska konstnärer levt, mötts, inspirerats, och debatterat under samma tak i Rom. Tillsammans täcker de ett vitt konstspektrum, från essäister som Salmén, till kompositörer (**Eero Hämeenniemi**) och bildkonstnärer (**Elina Brotherus**). Varje månad anländer det nya konstnärer som vanligtvis stannar en till två månader. Några stannar läng-

re, som norska **Erik Snedsbøl** som ska vara här med sin flickvän Charlotta i tre månader.

I november i fjol när Nordiska Ministerrådet sammanträdde i Reykjavik var mobilitets- och residensprogrammen på kulturministrarnas agenda, och därmed också Skandinaviska föreningens framtid och i skrivande stund finns det ännu en del frågetecken. I dag kan de fem nordiska länderna erbjuda konstnärerna residensuppehåll i Rom genom ett årligt bidrag på 24 000 euro var. Kulturminister **Stefan Wallin** uttryckte också sitt stöd för Skandinaviska föreningens verksamhet i samband med ett besök i Rom hösten 2010.

Upp som en sol

Från början fungerade föreningen som en samlingsplats, ett bibliotek, ett ställe att umgås med sina landsmän. Nordbor i exil kom för att spela schack, röka en pipa, läsa tidningar – som ofta

I ateliéerna var 1800-talets kvinnor ständigt redskap för de manliga konstnärernas tolkande och analyserande pensel och mejsel. Bilden är tagen 1891.

Fortsättningsvis undersöker konstnärerna kön och identitet i sina verk. Aurora Reinhard från Finland visade exempelvis sin dokumentärfilm om transsexuella på en festival i Rom, liksom hennes fotografier av kvinnlighetens fetischer och protester ställdes ut i det romerska Galleri Extraspazio (t.h.).

Den norska bildkonstnären Eivind Reierstads (nedan) iscenesatta självporträtt som kvinna (konstnären arbetar under kvinnopseudonymen Ane Lan) är också ett exempel på att det ännu arbetas med kvinnobilden i ateljéerna.

försvann, skriver **Fredrik Lång** i jubileumsantologin Till Rom. Lång, som under fyra år varit styrelsemedlem av föreningen, gör i sin essä en genomgång av anteckningsprotokollet, klagoboken i dagligt tal. Konstnärernas anteckningar ger en bra inblick i det dagliga livet i konstnärshuset tills det tystnade, kring kriget 1940.

Sedan starten hade föreningen varit en herrklubb, men detta protesterade **Ibsen** mot i januari 1879 – samtidigt som han skrev på sitt mest kända skådespel, *Ett dockhem*. Förslaget röstades ner, Ibsen blev rasande, stormade ut från mötet och satte sig ensam på ett kafé. När han något år senare återvände till Rom fick han till sin glädje se att tiden hunnit ifatt hans förslag.

Vid generalförsamlingen den 11 januari 1882 väljs den första kvinnan, en fröken **Ribbing**, in i föreningens styrelse.

Kvinnorna kommer ut ur ateljéerna, där de stått modell för manliga konstnärer, och in på arbetsmarknaden.

PARALLELLT MED KVINNANS FÖRVÄNDLING från objekt för manlig tolkning till subjekt som tänker, talar och handlar löpte dekonstruktionen av de klassiska idealen inom konsten kring sekelskiftet. Rom föll ner från tronen som konstcentrum för västs bildade medelklass och upp seglade Frankrike och den spirande modernismen i Paris.

Det är länge sedan folk strömmade till staden under 1700- och 1800-talens *Grand Tour*. Men att förstå sig själv och sin omvärld i förhållande till sin härkomst är något fundamentalt mänskligt. Rom är, trots allt, den eviga staden där djupa tankar lätt får fotfäste.

Till först gräver jag ut dina skatter. Jag gräver fram ljusskimret på dina kullar. Jag börjar inte nerifrån vid foten. Jag måste börja uppför och först ta ut det som finns inuti. Jag känner med foten där kornen är som finast. Jag måste akta mig för kwickсанд, så att jag inte sugts in i ditt museum, slår rot i sevärldheten. Jag måste arbeta raskt och metodiskt, börja i öst och arbeta mig mot väst, försiktigt bära upp dina gator, utan att fästa mig vid dem. Du blir allt tommare. Snart står fönstren öppna över de tömda golven, när du kommer hem, och ser rakt upp i natthimlen.

Catharina Gripenberg, diktfragment som ingår i konstnärshusets jubileumsbok Till Rom (Carlsson Bokförlag, 2010)

SKANDINAVISKA FÖRENINGEN har en ovärderlig nordisk kulturhistorisk samling antikviteter, möbler, konstverk och manuskript som har skänkts av resande konstnärer. Biblioteket omfattar över 7 000 böcker och en handskriftssamling på 5 800 sidor, en samling teckningar varav många av betydande nordiska konstnärer, ett musikbibliotek och gipsavgjutningar, det mesta från 1800-talet.

*August Strindberg
Sigrid Undset
Eilif Petersen
Henrik Ibsen
J. J. Tikkanen
Tomte Hemminki
Compositio Gregorius
Elof Tegner
J. Aronson
Carl Nelson
Louise Nilsson
Lektor Bunsen, den Tyskand.*

Heidenstam värd en renässans

Gustaf
WIDÉN

FÖR ETT SEKEL SEDAN firades han som Sveriges nationalskald. Nobelpriset 1916 var kulmen på hans bana.

I dag är han sällan läst och i litteraturhistorien förtalas han på det mest bisarra sätt. Verner von Heidenstams (1859-1940) öde är sannerligen värt att begrundas, inte bara rent personligt utan också ur ett bredare perspektiv. Och då kan det lika bra handla om "vanliga" människor som om konstnärer eller politiker. Vilka värden är det som styr efter världens dom över oss?

VI BRUKAR I VÅRA dagars offentlighet tala om hatkampanjer och mediala drev. En åsikt som togförs och får allmänt gehör förvandlas plötsligt till historisk sanning utan att någon riktigt kan förklara hur det gått till. Så kommer det sig exempelvis att Heidenstam i modern litteraturforskning stämplas som hopplöst reaktionär och ibland rentav kallas nazist. Och den som en gång förknippas med Hitlers anhang brukar vara dömd för alltid.

Men man behöver inte vara någon okritisk beundrare av Heidenstam för att finna honom orättvist behandlad. Som människa hade han säkert sina brister – vem har inte det? – men jag har aldrig begripit hur man på allvar kan förminska honom som diktare. Läs hans bästa lyrik, njut av den fantastiska prosan i "Folkungaträdet" och "Karolinerna"!

Lyssna till rytmen i dikten om Frödings jordafärd:

*Bort gå de,
stumma skrida de
en efter en till skuggornas värld.
Klockorna dåna. Tungt slå de,
mullra och kvida de,
sjunga sin sång till de dödas färd.*

Och så de vidunderligt vackra ord som handlar om oss alla:

*Förunderligt stort är ett människoöde.
Dröm och saga och skummande flöde,
vågor och lågor och stormars kör,
men hon själv är det sköraste rör.*

Det är inte mycket i svensk litteratur som når upp till den nivån. Att en sådan skald inte ges plats i den levande litteraturen övergår mitt förstånd.

NEDRÄKNINGEN – SOM SLUTADE i skaldens långa och tragiska tystnad – inleddes redan med Strindbergsfejden åren kring 1910. De en gång så goda vännerna förvandlades plötsligt till bittra fiender, där Strindberg påstods stå för det nya och revolutionära medan Heidenstam utmålades som den förstockade konservatismens röst. Med sin aristo-

Hatad och förtalad, den Svenske nationalskalden **VERNER VON HEIDENSTAM** har blivit orättvist behandlad av eftervärlden.

kratiska framtoning, där en stark självhävdelse förvisso ingick, var Heidenstam ett tacksamt mål för giftpilar, medan "tjänstekvinnans son" upphöjdes till folkets hjälte.

OCH SÅ FORTSATTE DET. Visst var Heidenstam tyskorienterad, precis som stora delar av svenskt och finlandssvenskt kulturliv under tidigt 1900-tal. Men det innebar inte att han på något sätt solidariserade sig med Hitlers kultur- och människosyn. Litteraturforskaren Martin Kylhammar konstaterar i sin färiska bok "Pojken på vinden" (Carlssons) att det inte finns något belägg för en nazistisk orientering hos Heidenstam, hur förvirrad han än blev på sin ålderdom. Antisemitism stod han över huvud taget främmande för; juden Oscar Levertin var ju hans bästa vän.

Under decennierna utsattes han de facto för en förtalskampanj som inte hade minsta fog för sig.

Andra angrepp hade med hans stormiga privatliv att göra. Flera äktenskap gick i kras; hans tredje hustru var bara sjutton år och trettio år yngre än han när de gifte sig. Att han byggde diktarslottet Övralid vid Vättern ansågs vittna om storhetsvaninne. Vissa litteraturhistoriker – inte minst den annars så läsvärde Göran Hägg – formligen frossar i moralistiskt psykologiserande kring denne "vidrige" skald.

Men vad har detta med hans diktning att göra?

Och dessutom är historikernas källmaterial mer än lovligt tunt. Det visas i den lilla filippik (stridsskrift), som förläggaren Per I. Gedin nu ger ut med den högst motiverade titeln "Varför får Heidenstam inte vara den han är?" (Lind & Co).

Gedin skrev för några år sedan en väldokumenterad biografi över Heidenstam. Nu gör han ännu ett försök till rehabilitering. Omsorgsfullt smular han sönder det mesta av kritiken, utan att för den skull förvandla sitt objekt till ett helgon. Vi möter en författare som tidigt förespråkade demokratiska värden, som pläderade för kvinnans rättigheter, som envist gick sin egen väg utan att böja sig för tillfälliga vindkast i opinionerna. I det avseendet borde han för sentida betraktare snarast framstå som ett föredöme.

Så lyd mitt råd: trotsa litteraturhistoriens domare och läs Verner von Heidenstam som den märklige diktare han var!

Det finns ungdomar som hotas av marginalisering även på svenskt håll

Sveps gör ett viktigt jobb

Den enda svenskspråkiga ungdomsverkstaden i huvudstadsregionen grundades efter den förra recessionen i mitten på 1990-talet. Under de första åren var det ändå många som ifrågasatte Sveps (Svenska produktionsskolan). "Finns det faktiskt sådana problem bland svenskspråkiga ungdomar?" hördes mer än en gång, berättar Sveps verksamhetsledare Peter Rolin.

TEXT OCH BILD: RABBE SANDELIN

DE SENASTE ÅREN HAR Sveps ändå lyckats övertalat beslutsfattarna om behovet av verkstadstjänster för svenskspråkiga ungdomar.

– Den finska sidan har under dessa femton år inte behövt kämpa för sin existens på samma sätt. Det fanns mera resurser och behoven lyftes tidigt upp på den samhälleliga agendan. Även i Österbotten var man föregångare; där sågs de svenskspråkiga verkstäderna från början som en mycket naturligare del av det sektorövergripande samarbetet. Kanske de svenska ungdomarna i huvudstadsregionen även lättare föll igenom statistiken på grund av huvudstadsregionens särdrag. Det finns visserligen många finlandssvenskar, men de är glest spridda i förhållande till majoriteten.

Men främst fattades det enligt Peter Rolin en helhetssyn på hur samarbetet borde fungera vid övergångsskedet mellan studie-

helheter. I botten fanns även ett attitydproblem – man ville kanske inte erkänna att finlandssvenska ungdomar kunde ha precis samma problem som de finskspråkiga. Myten om en lyckligare folkgrupp, underblåst av ganska löst underbyggda enkäter och undersökningar, blev lätt en etablerad "sanning".

– År 2010 gick hundratrettio personer igenom vårt program. Och de blir fler i år, berättar Rolin. De som kommer till Sveps är personer utan studieplats, personer som avbrutit studierna eller blivit arbetslösa, eller som annars behöver yrkesvägledning eller arbetspraktik.

Till skillnad från många andra ungdomsverkstäder är Sveps "termin" endast tio veckor lång. Antagningen av 16-28-åringar sker non-stop, vilket innebär att man kan börja när som helst. Idén är inte att ge utbildning, utan att förbättra de ungas beredskap till utbildning eller för en

arbetsplats. De som kommer till Sveps har oftast haft utmaningar med att passa in i gängse skolor eller arbetsplatsstrukturer. Oftast gör samhället ändå ett tankefel på den punkten.

– Samhället har länge talat om hur man kan anpassa ungdomarna till utbildnings- och skolsystemen, men mindre om hur vi kunde få våra utbildnings- och skolsystem att bättre passa ungdomarnas individuella behov. Via vår individuella handledning får den unga hjälp med att reda ut sin livssituation, bl.a. kontakterna till arbets- och näringsbyråerna, socialen, boende och rehabilitering. Tack vare vårt breda samarbetsnätverk kommer vi i kontakt med den service som den unga behöver, berättar Rolin.

Principen om tidigt ingripande

Genom att placera sig i gränsområdet mellan samhällets sociala tjänster och den öppna mark-

Sveps har sedan början gjort det som den nya ungdomslagen talar om; att underlätta informationsutbyte mellan olika myndigheter och aktörer som verkar på utbildnings-, sysselsättnings- och socialsektorn, så att ingen skall behöva falla mellan stolarna, marginaliseras och stötas ut. Sveps verksamhetsledare **PETER ROLIN**.

naden förverkligar Sveps med andra ord principen om tidigt ingripande och samverkan över sektorgränserna. Det här har traditionellt varit svårt i den finska byråkratin, där man ogärna byggt sektoröverskridande verksamhet eller utbytit information – tankarna på samarbete har ofta stupat på gräl om kostnadsfördelning eller andra administrativa hinder. Nu skall också den nya ungdomslagen ändra på detta.

– I praktiken har Sveps ändå redan länge gjort precis det som den nya ungdomslagen talar om; att underlätta informationsutbyte mellan olika myndigheter och aktörer som verkar på utbildnings-, sysselsättnings- och socialsektorn, så att ingen skall behöva falla mellan stolarna, marginaliseras och stötas ut.

Saken blev extra aktuell för några år sedan, då undersökningar visade att det fanns en stor grupp unga som ”försvann” efter avslutad skolgång. De dök inte upp på utbildningar de kommit in på, och de återfanns inte heller i arbetslivet.

– Vissa forskare lade fram även rätt fantasifulla siffror på hur stor denna grupp var, men faktum var att det rörde sig om tusentals ungdomar. Och bland dessa återfanns även många finlandssvenska ungdomar, berättar Rolin.

Ett skäl till varför man inte alltid kan lita på den officiella statistiken gällande svenskspråkiga ungdomars problem i huvudstadsregionen kan enligt Rolin sökas i den starkt utbredda tvåspråkigheten.

– Många svenskspråkigt registrerade unga söker sig till finskspråkiga stödåtgärder eller väljer att sköta sitt ärende på finska i Arbetskraftsbyrån. Då sker registreringen ”fel”, och statistiken

Inför riksdagsvalet tycks det lyckligtvis finnas en utbredd uppfattning om att inte göra om samma misstag man gjorde i samband med den förra recessionen i början på 1990-talet, säger **PETER ROLIN**.

blir missvisande. Det finns också ungdomar i en gråzon som inte alls anmäler sig till officiella system.

Förebyggande billigare än att plåstra i efterhand

Att komma åt de ungdomar som riskerar att marginaliseras är ändå oerhört viktigt. Det är alltid betydligt billigare för samhället att åtgärda problemen innan marginaliseringen och utstötningen har skett. Rolin säger att det förr var fullt att prata om pengar när det gällde människor och deras livssituation. Det försvårade även möjligheterna att ta itu med problemen.

– Beräkningarna varierar en aning. Statens revisionsverk räknade år 2007 ut att samhällskostnaden för en människa som marginaliseras för livet uppgår till cirka en miljon euro. Det kan jämföras med de småsummor verkstäderna använder på en

ungdom som går igenom de olika programmen.

De senaste åren har diskussionen alltså ändrats, och mycket positivt har gjorts. Rolin vill ge en eloge till de finlandssvenska politiker på beslutande poster som aktivt jobbat för att förbättra ungdomsverkstädernas förutsättningar. Samtidigt kastar förstås den pågående ekonomiska krisen en skugga över framtiden.

– Samhällsresurserna kommer att tänjas till sitt yttersta på grund av landets demografiska utveckling, där allt färre skall försörja allt fler. Inför riksdagsvalet den här våren får man ändå hoppas på att politikerna fortsättningsvis har ork att se längre än nästa valperiod eller enbart den pågående ekonomiska krisen. Lyckligtvis tycks det finnas en utbredd uppfattning om att inte göra om samma misstag man gjorde i samband med den förra recessionen i början på 1990-talet, sä-

ger Rolin, som önskar att nästa regering kan satsa resurser på de ungdomar som behöver mera långvarigt stöd.

Finlandssvenska aspekter

Förutom att det enligt Rolin förstås borde vara samhälleligt helt oacceptabelt att man låter människor falla igenom, kan man med fog hävda att Sveps arbete även har en påtaglig finlandssvensk aspekt.

– Blir man marginaliserad som ung händer det lätt att man även faller utanför det som anses viktigt och bra med finlandssvenskheten, till exempel nätverken, samhörigheten och särdragen i identiteten. Frågan har alltså även intressanta språkliga och politiska dimensioner, säger Rolin.

Den nya ungdomslagen visar ändå tydligt att samhället fått upp ögonen. Ungdomsverkstäderna och ungdomsarbetet överlag har fått mer resurser de senaste åren, samtidigt som de vattentäta luckorna mellan olika statliga och kommunala myndigheter luckrats upp för informationsutbyte, och man även öppnat sig för samarbete med tredje sektorn.

Nya utmaningar

Större förståelse och hyggliga resurser innebär ändå inte att arbetet är gjort. Och trots att Sveps levit i den nya ungdomslagens anda ända från början så har Sveps sina alldeles speciella utmaningar som skall tacklas de närmaste åren.

– Utmaningarna för Sveps skiljer sig en aning från de finska verkstädernas. Den största utmaningen är kanske att Sveps är den enda svenskspråkiga ung-

domsverkstaden för huvudstadsregionen svenskspråkiga befolkning, cirka 65000 människor. På finskt håll finns nitton verkstäder.

Det här ställer enligt Rolin bland annat stora krav på var Sveps fysiskt skall verka. Lokalerna i Forumkvarteret i centrum av Helsingfors är centralt belägna och enkla att komma till, men de börjar nu knaka i fogarna.

– Då vi nu fått resurser att utöka det uppsökande arbetet börjar kvadratmetrarna ta slut. Men det är inte lätt att hitta lokaler som är bra belägna, förmånliga och som dessutom ligger bra till invid de allmänna färdmedlen och de naturliga strömmarna där människor rör sig.

Andra utmaningar hänger ihop med samhällsstrukturerna. Det finns många studieplatser på svenska, men inte så många al-

ternativ. Det finns inte yrkesförberedande utbildning eller s.k. yrkesstart på svenska, och den svenska servicen på arbets- och näringsbyråerna i huvudstadsregionen är inte tillräckligt resurserad. Ljuspunkter finns emellertid.

– Informationsöverföringen och samarbetet har börjat fungera bra då vi kunnat informera och föra fram behovet av svensk-språkig service.

Sveps kommer i år göra en ordentlig analys av servicebehoven, så att man får pålitlig data om vilka resurser som behövs för att alla ungdomar skall få handledning och träning på sitt modersmål inom Sveps verksamhetsområde. Analysen görs av Tapio Kuure i samarbete med det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området

Ungdomsverkstaden Sveps riktar sig till svensktalande 16-28 åringar som saknar studie- och arbetsplats. Sveps erbjuder ungdomarna alternativa, individuella lösningar för framtiden.

Sveps vill förbättra möjligheterna till studier och arbete, motarbeta skol- och studietrötthet samt öka ungdomarnas välmående. Sveps hjälper till att söka utbildning, praktikplats eller arbetsplats. Sveps samarbetar med huvudstadsregionens kommuner, arbets- och näringsbyråerna, utbildnings- och ungdomssektorn, socialsektorn, arbetsgivare samt med andra samarbetspartners. Sveps finansieras av kommunerna Helsingfors, Esbo, Grankulla, Kyrklätt och Vanda samt av de finlandssvenska fonderna. Administrativ huvudman är Svenska Studiecendralen, som är en del av Svenska folkskolans vänner.

Heldagsverksamhet

Heldagsverksamhetens arbetsträning sker med media som verktyg. I arbetsträningen får ungdomarna möjlighet att utföra riktiga arbetsuppgifter i grafisk design, allt från visitkort till webbsidor, fotografiering samt studie- och arbetsplatsbesök.

Uppsökande verksamhet

Den uppsökande ungdomsverksamheten finansieras av Undervisningsministeriet. Vägledningstjänsten erbjuder den unga planmässig handledning, hjälp med kontakter till myndigheter samt hjälp med att finna lämpliga stödåtgärder.

Topeliuspriset till Viveca Dahl på Vasabladet

Publicistförbundets ordförande **DAN EKHOLM** och SFV:s vice ordförande **HENRY OLANDER** överräcker Topeliuspriset på 5000 euro till **VIVECA DAHL**, som arbetar på Vasabladet.

Årets Topeliuspris på 5000 euro gick Viveca Dahl, som arbetar på Vasabladet. I sin motivering konstaterar prisnämnden bl.a. att Viveca Dahl kombinerar ett humanistiskt synsätt med kunskap och förmåga att sammanlänka det lokala och det globala. Hon behärskar många stilmått och hennes språk är i det närmaste skönlitterärt och därför lätt att ta till sig.

PRISSET OFFENTLIGGJORDES PÅ TOPELIUSDAGEN 14.1 av Dan Ekholm, ordförande för Finlands svenska publicistförbund, och vice ordföranden för Svenska folkskolans vänner, Henry Olander. Topeliuspriset delas se-

dan 1991 ut av SFV och Finlands svenska publicistförbund. Priset ges enligt statuterna för en aktiv pågående journalistisk gärning, åt en person som ådagalagt betydande skicklighet i sitt journalistiska värv, bestående av såväl originalitet, civilkurage som finess.

Prisnämndens motivering lyder: Viveca Dahl har i en tid präglad av populism och enkla svar envetet arbetat med att synliggöra och förklara även komplicerade sammanhang på ett lättfattligt sätt. Hon representerar därmed traditionell kvalitetsjournalistik i dess allra bästa form. Med sin insats visar hon att högklassiga reportage fortfarande kan konkurrera med det snuttifierade mediabruset.

Hon kombinerar ett humanis-

tiskt synsätt med kunskap och förmåga att sammanlänka det lokala och det globala. Viveca Dahl behärskar många stilmått – hon skriver ledigt, och utan att undervärdera läsaren. Hennes språk är nästan skönlitterärt. Genom att belysa våra konkreta kopplingar till det globala samhället motverkar Viveca Dahl dessutom xenofobi och främlingsfientlighet.

Prissumman är 5000 euro. Topeliuspristagaren utses bland de kandidater som publicistförbundets medlemmar har nominerat av en särskild prisnämnd med representanter för Svenska folkskolans vänner och Finlands svenska publicistförbund.

ÄR SKULLE TONSÄTTAREN Erik Bergman ha fyllt hundra år. Jubileumsåret firas med en rad evenemang hela året, och i slutet av året publiceras en ny bok om Bergmans liv och verk. Bakom jubileumsåret står Erik Bergman-fonden, som förvaltas av Svenska litteratursällskapet inom ramen för Svenska kulturfonden.

– Erik Bergmans livsverk går som en låga genom Finlands musikaliska 1900-tal, glödande och tändande, säger Erik Bergman-fondens ordförande **Wivan Nygård-Fagerudd**.

Nygård-Fagerudd citerar Bergmans tonsättarkollega **Paavo Heininen** som i programboken för Erik Bergmans 90-årsjubileum konstaterade: ”Vi har här ibland oss en tonsättare vars livsverk på ett unikt sätt berör hela seklets andliga historia”.

– Bergman var under hela sitt liv en förnyare. Den romantik som karakteriserar ungdomsverken skakar Bergman av sig på 1950-talet. I stället träder en modernist in, ständigt med det senaste i redskapsbacken; tolvtonsteknik, serialism, aleatorik. Redskapen anpassar han anefter, konstnärligt och kompromisslöst.

Nygård-Fagerudd målar även upp bilden av 1960-talets rabulistiska *enfant terrible*, som dock på 1970-talet mognar till en vägvisare till främmande kulturer.

– Hans utforskande av människorösten når på 1980-talet sin kulmen i operan *Det sjungande trädet*, till ett libretto av **Bo Carpelan**, för vilken han tilldelades Nordiska rådets musikpris

Erik Bergman 100

ERIK BERGMAN

Helsingfors stadsorkester och **JOHN STORGÅRDS** spelar Bergman 23. och 24.11.

år 1994. Genom 1990-talet fortsatte denne modernismens grand old man att utmana, oavbrutet sökande efter nya klangliga kombinationer och uttryck.

Erik Bergman var på väg mot framtiden ännu då han firade sin 90-årsdag år 2001. Sitt sista verk, *Fantasi för trumpet och orkester*, komponerade han vid 92 års ålder, kort innan han drabbades av den hjärnblödning som tystade honom.

Ny webbplats

En helt ny webbplats, www.erikbergman.net, har satts upp, och där kan man bekanta sig med det digra programmet under jubileumsåret. Där kan man också beställa den tryckta jubileumskatalogen. Har man inte tillgång till nätet kan katalogen beställas från Kulturfonden, 09-6930 7300.

Jubileumsåret firas stort i samband med en rad festivaler och evenemang i hela landet och under hela året, bl.a. under Musica Nova Helsinki, den finlands-svenska sång- och musikfestivalen i Åbo och Musikfestspelen Korsholm. Specialkonserter ges bl.a. av Akademiska sångföreningen och Muntra Musikanter, Tapiolan Kamarikuoro, Lapplands kammarorkester, Sibeliusakademien, Helsingfors symfoniorkester, Radions symfoniorkester och Helsingfors kammarkör.

En jubileumskoncert går av stapeln den 17 juli i Bergmans födelsestad Nykarleby, och Erik Bergman-symposier arrangeras i Åbo den 26 september och i det nya Musikhuset i Helsingfors den 21 november.

Ny bok

En helt ny bok och musikvetenskaplig undersökning publiceras i början av hösten. Boken skrivs av musikforskare FD **Juha Torvinen**, och baserar sig på analyser av Bergmans kompositioner, intervjuer, tidigare forskning, teoretisk litteratur och en stor mängd tidigare utforskade arkivkällor. Boken ger ny information bl.a. om Bergmans barndom, studietiden i Helsingfors och Centraleuropa, och brytningsperioden på 1950-talet. Bergmans nära förhållande till modern estetik och exotiska impulser skissas upp – både som musikalisk fråga men också som ett bredare fenomen kopplat till hans världsåskådning och inställning till livet. Under våren fattas beslut om boken skall översättas till svenska.

Harriet Beecher Stowe
(1811 – 1896)

Den lilla damen som startade ett stort krig

TOVE FAGERHOLM

DEN 20 MARS 1852 utkom romanen *Onkel Toms stuga; en skildring av de förtrycktas liv*. (*Uncle Tom's Cabin; Life Among the Lowly*) Utgåvan var så påkostad att den hade sex helsidesillustrationer av **Hammatt Billings**. Under det första året efter bokens utgivning såldes den i 325 000 exemplar i USA, den första Londonupplagan kom i maj 1852 och såldes i 200 000 exemplar. Inom några år cirkulerade 1,5 miljoner exemplar av boken i England (de flesta av dem piratkopior). Boken översattes snabbt till många språk, inklusive kinesiska och amhariska. Den svenska översättningen gick som följetong i Aftonbladet redan 1852, den första upplagan i bokform kom 1853. I Ryssland undgick boken den tsaristiska censuren genom att den publicerades på jiddisch. **Leo Tolstoj** gav romanen högt beröm. **Sigmund Freud** trodde att ett antal av hans patienter visade sadistiska tendenser för att de influerats av slavpiskarnas beteende.

Onkel Toms stuga var den mest sålda romanen i världen under hela 1800-talet (och den

mest sålda boken efter Bibeln). Finns det någon roman i världslitteraturen som har haft lika stor genomslagskraft och påverkat den allmänna opinionen ens närmelsevis så mycket? Jag tror inte det. Romanen väckte omedelbart starka reaktioner emot slaveriet. Den skapade historia genom att bli ett avgörande "anti-slaveri-verktyg". Det påstås att **Abraham Lincoln**, när han i början av Amerikanska inbördeskriget skakade hand med författarinnan Harriet Beecher Stowe skulle ha sagt: "Så det här är den lilla damen som skapade detta stora krig". (*So this is the little lady who made this big war*).

Familjeliv

I år firas 200-årsjubileet av författarinnans födelse. Harriet Beecher föddes den 14 juni 1811 som sjunde barn till den stridbare teologen **Lyman Beecher** och den innerligt religiösa **Roxana Foote Beecher**. "Jag önskar det varit en pojke", skall fadern ha sagt när han fick se sin nyfödda dotter. Han fick fem söner och tre döttrar innan hustrun avled i tu-

berkulos. Då var Harriet fyra år. Två år senare gifte fadern om sig och syskonskaran utökades småningom med en halvsysster och två halvbröder. Familjelivet präglades av sträng religiositet samtidigt som man gärna diskuterade samhällsfrågor, och socialt reformarbete. Det fanns också ett stort intresse för utbildning och Harriet uppmuntrades att läsa. Fem av bröderna blev präster.

Harriet fick en gedigen skolundervisning och vann redan som tolvåringen en uppsatstävling med en essä som bar rubriken *Can the immortality of the Soul be Proved by the Light of Nature?* Den äldsta systemen Catherine grundade *Hartford Female Seminary* där Harriet först var elev, men snart blev lärare.

År 1832 utnämndes fadern till direktor för *Lane Theological Seminary* och hela familjen flyttade till Cincinnati i Ohio. Året därpå utbröt en koleraepidemi i staden och Harriet undflydde smittorisken genom att bo hos familjens Key i slavstaten Kentucky. I Maysville blev hon vittne till en slavauktion, en upplevelse hon aldrig skulle glömma.

Harriet anslöt sig till en litteratursällskap där hon lärde känna teologiläraren **Calvin Ellis Stowe** och hans hustru Eliza, som blev Harriets bästa vän. Calvin Stowe var djupt engagerad i utvecklingen av det federala skolväsendet. Catherine och Harriet startade en ny skola, *Western Female Institute*, där de förverkligade några av Calvin Stowes idéer. Tillsammans skrev systrarna en geografibok för barn.

Efter Eliza Stowes död djupnade relationen mellan Harriet och den nio år äldre Calvin Stowe och de vigdes år 1836. Paret fick i rask takt sju barn, av vil-

ka de äldsta var tvillingflickor. För att bidra till familjens skrala ekonomi började Harriet regelbundet skriva tidningsartiklar.

Både Calvin och Harriet var engagerade abolitionister och understödde *Underground Railroad* som hjälpte förrymda slavar. Temporärt härbärgerade de flyktingar i sitt eget hem. Harriet lyssnade till deras livshistoria och såg deras desperata längtan efter frihet och människovärde.

En roman blir till

1849 drabbades familjen Stowe av en svår förlust. Den 18 månader gamla sonen Charles Samuel insjuknade i kolera och dog. Harriet skriver senare till sin väninna **Eliza Cabot Follen**:

Det var vid min sons dödsbädd och vid hans grav som jag lärt mig vad en stackars slavmor kan känna när hennes barn slits ifrån henne... Det kändes som om jag aldrig skulle finna tröst för den sorg som krossade mitt hjärta om det inte gavs mig möjlighet att arbeta fram något mycket gott för andra... Mycket i Onkel Toms stuga har sin upprinnelse i denna sommars bittra sorg.

Blodhundslagen

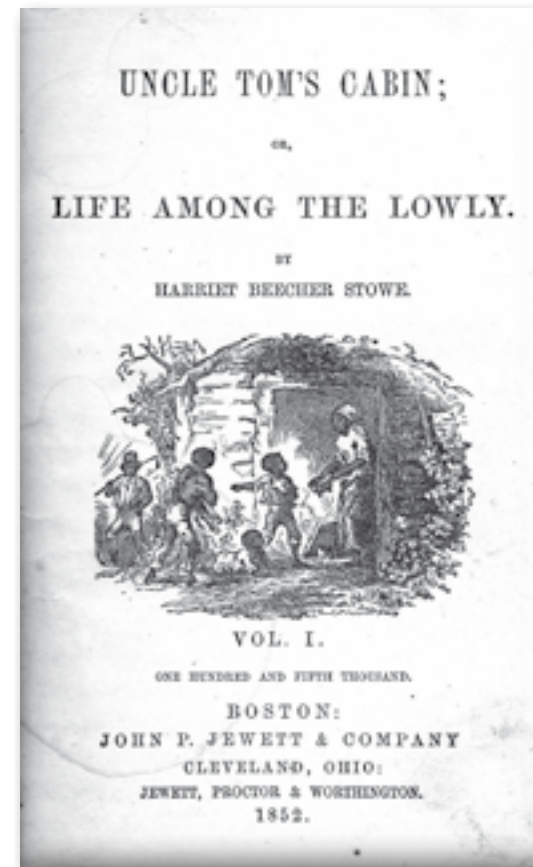
År 1850 blev Calvin Stowe utnämnd till professor vid *Bowdoin College* i Maine och familjen bosatte sig i Brunswick. Samma år antogs den så kallade Blodhundslagen, *Fugitive Slave Act*, som kriminaliserade dem som hjälpte förrymda slavar och minskade rättigheterna för förrymda slavar såväl som för frigivna svarta. Som en protest mot denna lag började Harriet Beecher Stowe skriva det som skulle bli århundradets mest sålda roman.

Det första kapitlet till Onkel Toms stuga publicerades den 5

juni 1851 som en 40-veckors följetong i den abolitionistiska tidskriften *National Era*. Serien blev så omåttligt populär att förläggaren ville göra en bok av berättelsen. Författarinnan tvekade. Kommer någon att vilja läsa en sådan roman?

Inspiration till romanen fick Stowe från den förrymda slaven **Josiah Hensons** självbiografi. Henson rymde från en tobaksplantage i Maryland 1830 och bosatte sig i Ontario, där han hjälpte andra förrymda slavar att starta ett nytt liv. Som en annan källa uppges en volym med namnet *American Slavery As It Is: Testimony of a Thousand Witnesses*. Stowe sade själv att hon byggde berättelsen på vad hon sett och hört medan hon bodde i Cincinnati, där slavsstaten Kentucky låg på andra sidan Ohiofloden.

Det är en läsekrets av vita kristna som Stowe vänder sig till och det kristna perspektivet är starkt. Den renhjärtade Tom är något av en kristusgestalt. Men ett kristet sinnelag betyder inte att man vänder andra kinden till, den kristna tron utgör drivkraften till handling. Tom piskas ihjäl för att han vägrar lyda order, han dör inte av feighet eller undfallenhet. Stowes text må vara sentimental men den är ingalunda patetisk. Hon är obönhörligt systemkritisk. Slaveriet är allt igenom förkastligt, en respektabel form av slaveri finns inte. Hur sympatisk en slavägare än kan vara är ett slaveri med mänskligt ansikte inte möjligt. Stowes kristna budskap är att all form av slaveri måste betraktas som en synd och ett brott mot skapelsen. Om sitt skrivande säger hon: Jag var ett instrument i Herrens händer.

ONKEL TOMS STUGA VÄCKTE en storm av protester i sydstaterna och bland dem som stödde slaveriet. Romanen förklarades vara fullständigt felaktig, kriminell och ärekränkande. Många hävdade att slavar lever ett bättre liv än Europas bönder och en rad sydstatsförfattare skrev "anti-Tom-romaner" som hävdade att afro-amerikanerna är ett barnsligt folkslag som inte klarar av att leva utan översikt av vita.

Reaktionerna var häftigare än vad Stowe förmodligen väntat sig. Hon fick en mängd hotbrev, ett brev innehöll ett avskuret öra. För att stödja sina påståenden om slaveriets ondska skrev Stowe faktaboken *A Key to Uncle Tom's Cabin* 1853. Boken är en dokumentär utan försökande omskrivningar. Slavhandels olika aktörer kallas vid sina rätta namn. Speciellt de så kallade negerpiskarna

träder fram i osminkad grymhet. Mot slavhandlare och negerpiskare ställer Stowe kväkarna i ett kapitel som bär rubriken *Rättvisans seger över lagen*. Kväkarna visar civil olydnad genom att hjälpa förrymda slavar. Texten kontrasterar starkt mot den amerikanska myten om rättvisa och kamp mot barbari. Här står lagstiftarna i Washington för barbariet och kväkarna förverkligar det kristna kärleksbudet genom att bryta mot orättfärdiga lagar.

Stereotyper

Redan medan Onkel Toms stuga gick som följetong började så kallade "Tom shows" dyka upp. Stowe hyste en puritansk misstänksamhet mot teater och vägrade ge tillstånd till dramatiseringar, men på grund av de närmast obefintliga upphovsrättslagarna hade snart tre miljoner människor sett berättelsen som pjäs eller musikal.

I en "Tom show" förekom vanligen mörkhyade gycklare och uppsättningarna följde inte nödvändigtvis romanens intensioner. Många produktioner innehöll nedsättande rasistiska karikatyrer av svarta människor. De är så barnsliga och bekymmerslösa att de till och med dansar och sjunger på slavauktioner. Pjäserna i långt högre grad än boken bi-

drog till att skapa ett antal stereotyper om svarta som visat sig så seglivade att de ännu lever kvar. Också bokens illustrationer har befast dessa stereotyper.

I Onkel Toms stuga kan den uppmärksamma läsaren förvisso möta alla de vanliga stereotyperna. Den lata och bekymmerslöst glada svartingen framträder i Sams karaktär. Den ljushyade tragiska mulatten som sexobjekt känner läsaren igen som Eliza, Cassy och Emmeline. Den tillgivna mörka "mammy" med sin omfångsrika famn uppträder till exempel som kocken Mammy. Den stereotypa barnkaraktären heter här Topsy. Uncle Tomstereotypen är afro-amerikanen som alltid är ivrig att hjälpa vita människor, en underdånig dåre som bugar för alla vita. Stowes nobla hjälte har inte mycket gemensamt med show-Tom.

Under 1960- och 1970-talet påstod *Black Power* och *Black Art Movement* att karaktären Onkel Tom är värre än slavägarna för han ägnar sig åt rasmässigt föräderi. *De Svarta Pantrarna* hävdade stolt att de inte behöver en patetisk vit kvinna från 1800-talet som tolk och förespråkare. För dem blev Onkel Tom ett skällsord. Det måste betraktas som en monumental felläsning, där påstått kryperi får överskugga bokens verkliga budskap och Onkel Toms rakryggade mod.

Litterär betydelse och kritik

Onkel Toms stuga var den första politiska romanen i USA som blev en storsäljare och kom därmed att influera senare tiders protestlitteratur, bland dem som står i tacksamhetsskuld till Stowe märks till exempel **Upton Sinclair: Vildmarken** och **Rachel Carson: Tyst vår**.

Onkel Toms stuga...

1900-TALETS POPULÄRA HERRGÅRDSROMANER VAR skrivna i en melodramatisk och sentimental stil. Onkel Toms stuga håller samma tonläge. Stowe ville framkalla känslor hos sina läsare och hon fick en enorm positiv respons. Litteraturkritiker har däremot visat en tendens att avfärda stilen som typiskt kvinnligt känslodrypande. En kritiker beskrev boken som en "icke-originnell dussinroman". *Literary History of United States* kallar romanen "söndagsskolberättelser bestående av breda uttänkta melodraman, humor och patos". Trots romanens obestridda historiska betydelse har det varit en populär uppfattning att betrakta Onkel Toms stuga som en blandning av barnfabel och propaganda.

UNDER ÅREN HAR FORSKARE lagt fram teorier om vad Stowe vill säga utöver romanens huvudtema, som ju är slaveriets ondska och omoral. Som hängiven kristen ger hon uttryck för sina religiösa föreställningar i romanen. För slaverimotståndarna var det ett moraliskt och politiskt dilemma huruvida det var rätt att bryta mot lagen för att motarbeta det onda. Stowe visar att det inte räcker med ädla principer, man måste stå upp för vad man tror på och visa det i handling.

Man har också visat på ett feministiskt perspektiv i romanen. Stowe hävdar starkt moderskapets moraliska auktoritet och protesterar mot slaveriets patriarkala natur.

Nationalitetskänslan ser hon som en förlängning av familjesammanhållningen, det innebär i ett större perspektiv att ras och nation är samma sak. I konsekvens med detta förespråkar

Trots att författarrinnan motsatte sig teateruppsättningar var det på grund av obehäftiga upphovsrättslagar till sist fler människor som såg berättelsen som pjäs eller musikal, än som läste boken.

Stowe afrikansk kolonisation för befriade slavar istället för integration. Intressant nog delade **Fredrika Bremer** denna åsikt.

En del forskare ser i Onkel Toms stuga ett försök att omdefiniera den amerikanska synen på mannen som dominant och aggressiv. I stället för den ensamma starka mannen skildrar hon också män som kan samarbeta och visa medkänsla och medborgerlig anda.

Jane Tompkins har med sin forskning fått till stånd en omvärdering av den kvinnliga 1800-talsromanen. Hon framhåller att kvinnors känslor har kraften att förändra världen till det bättre. Hon berömmar Onkel Toms stuga för intellektuell komplexitet, ambition och uppfinningsrikedom och påpekar att romanen innehåller en kritik mot det amerikanska samhället som är långt mer förödande än någon bok som kritiker lovprisat.

Hur man än ser på 1800-talets mest lästa roman måste man inse att den genom sin enorma spridning kom att påverka otaliga författare både i USA och annanstans.

I stället för Onkel Tom

Onkel Toms stuga förekommer numera i förenklad och förkortad version på barnbokshyllan. På vuxna utöver litteraturforskare skulle i dag komma på idén att läsa romanen. Den förefaller överdriven och till och med en aning löjlig för en modern läsare. Att förvandla romanen till en barnbok tycker jag emellertid är att göra både romanen och barnen orätt. Barn har visserligen lätt för att ta till tårarna och känna djup sympati för onkel Tom, men de har inga förutsättningar att förstå den skarpa vidräkning-

HARRIET BEECHER STOWE på äldre dagar.

en med ett politiskt system som romanen står för. Åsikten att en berömd bok, som av många kritiker betraktats som dålig litteratur för att den är alltför populär bäst lämpar sig som barnbok är kränkande.

I stället för att läsa barnboksversionen borde man läsa den riktiga oförkortade romanen. Eller skall man kanske nöja sig med att skänka den lilla damen som startade ett stort krig sin beundran och respekt? För att få en annan vinkling av den verkliga Harriet Beecher Stowe så kompromisslöst har dokumenterat kan man till exempel

läsa **Russel Banks'** storartade roman *Cloudsplitter*. Den berättar historien om den berömda politiska terroristen **John Brown**, vars försök att få till stånd ett stort slavuppror gjorde honom till martyr vid Harpers Ferry, Virginia 1859.

MÅNGA REPRISER HAR romanen förklarats vara en utdöende konstform. Men romankonsten lever segt vidare och vi alla som älskar att läsa vet att romaner påverkar vår syn på världen och verkligheten, ger fördjupad insikt, krymper våra fördomar och visar på nya möjligheter.

Den engelskspråkiga versionen av Onkel toms stuga kan laddas ner som e-bok eller läsas på nätet på:

www.gutenberg.org/ebooks/203

Aktuellt våren 2011

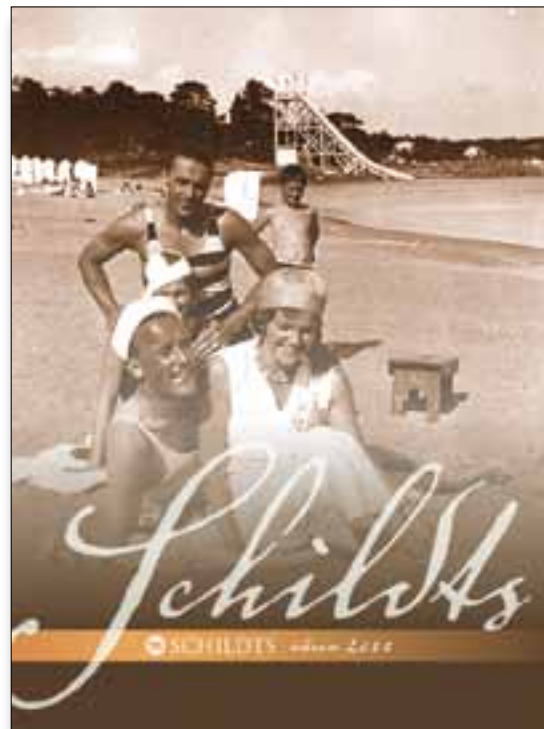
Idag ligger många rykande färska böcker bara några klick ifrån den hungriga läsarens splittriga läsplatta eller dator. Vi välkomnar den nya, blixtnabba distributionskanalen och lanserar våra första e-böcker! Men den tekniska utvecklingen kommer inte att betyda att vi tummar på vår kvalitetsstämpel i framtiden. Vi satsar liksom tidigare på bra författare, kompetent redaktionellt arbete och kvalitetsmedvetna läsare. Böcker måste få ta tid att skrivas, redigeras och läsas – oavsett i vilken form de köps.

Mari Koli

Litterär chef, vice verkställande direktör

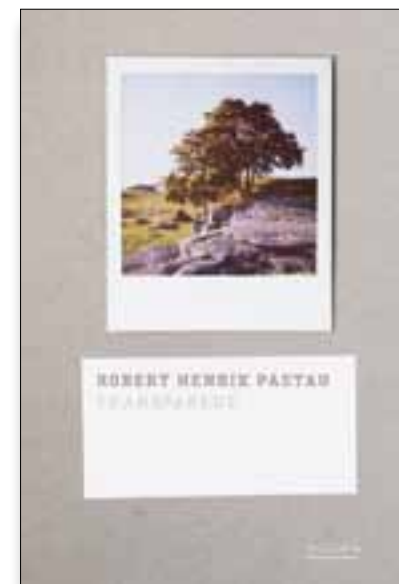

FOTO: CATIA PORTIN

En digital blädderversion av vårkatalogen finns på www.schildts.fi

...där du också kan läsa **Erik Wahlströms blogg** om hur en roman blir till!

ROBERT HENRIK PAETAU

Transparens

Transparens är en prosalyrisk betraktelse om att vara skrivande, lyssnande, seende – och pappa. Robert Henrik Paetaus nya texter framkallar bilder av vardagens explosioner, flyktstrategier och den stora, förlägna ömheten.

Cirka pris 17,00

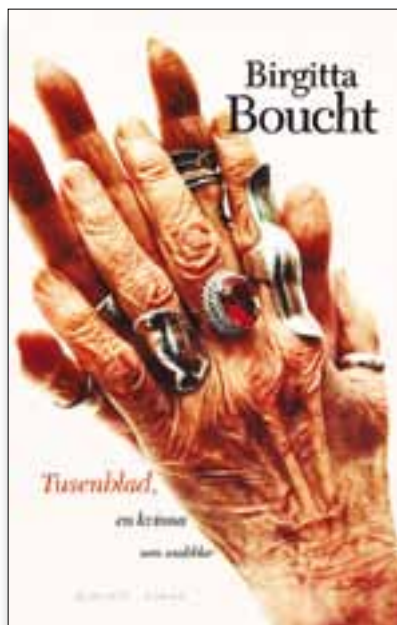
Dina lappar i hallen / Älska skog och mark

Dubbelantologi med de bästa bidragen ur Arvid Mörne- och Solveig von Schoultz-tävlingen 2010.

Texter av bl.a. Martina Moliis-Mellberg, Katarina Schmidt, Linnea Tillema, Lotta Wilenius, Karoline Berg, Ulrika Gustafsson, Maria Nyberg, Johanna Boholm och Aysha Andersson.

Cirka pris 15,00

BIRGITTA BOUCHT

Tusenblad, en kvinna som snubblar

"Dö i ett badkar?!"

Det hinner den ensamma gamla kvinnan tänka innan benet viker sig, huvudet slår i badkarskanten och lärbenshalsen knäcks. Flickorna som tar hand om henne kommer först om fyra dagar. Hon har ingen mat men vatten finns om hon lyckas luta sig framåt och nå kranen. I bästa fall kan hon komma åt en orange frottéhandduk att värma sig med.

Birgitta Bouchts nya roman startar i många människors mardrömsscenario, att falla utan möjlighet att kalla på undsättning. Tusenblad ligger i badkaret och känner efter om hon ännu har en kropp. I kroppen finns minnena, påtagliga och plågsamma. Tusenblads mamma Greta kom från Sverige. Hon träffade Arvid och "dansade som ett fyrfota djur" med honom. Tusenblad föddes, krig bröt ut, människor traumatiserades, dog och begick självmord. Man övergav varandra. Men det fanns också plats för kärlek och vänskap.

Tusenblad, en kvinna som snubblar visar hur våra liv formas långt innan vi ens är födda. Genom Tusenblads irrfärder i nuet och det förgångna tecknar Birgitta Boucht med absurd humor och klokhet bilden av ett liv som är "både och", vardagligt och äventyrligt.

Utkommer även som e-bok
Cirkapris 28,00

SCHILDTS POCKETBÖCKER ATSCI! **atschi!**

ERIK APPEL

När allt gick fel. Viborgs fall 1944

Historien om Viborgs fall den 20 juni 1944 är en otrolig historia. Allt som bara kunde gå fel gick också fel. Mannerheim hade krävt att staden skulle försvaras "till varje pris". – Viborg föll på tio timmar!

Den officiella krigshistorien har gärna förbigått "Viborgsaffären" så snabbt och lätt som möjligt. Den var alltför genant inte bara för 20. Brigaden, utan också för den högsta krigsledningen. Erik Appels bok är den första som på svenska behandlar denna dramatiska dag då inte bara Viborgs utan hela Finlands öde hängde på ett hår.

Cirkapris 9,00

NU ÄR DEN FEMDELADE SERIEN KRIGEN KRING ÖSTERSJÖN KOMPLETT!

CHRISTER KUVAJA

Karolinska krigare 1660–1721

Östersjöområdet drabbas 1675–1679 och 1700–1721 av två stora krig. Det första förs i Nordtyskland och Skånelandskapen, i det andra, det stora nordiska kriget, är alla Östersjöstater inblandade. I det stora nordiska kriget är den svenska armén till en början överraskande stark, men Karl XII:s ödesdigra misstag blir att underskatta den ryska motståndaren. Kriget handlar mycket om den svenska stormaktens fall och om framväxten av ett starkt Ryssland.

Cirkapris 42,00

NILS ERIK FORSGÅRD

Maktbalans och stormaktskrig 1722–1814

Under 1700-talet kompliceras den nordeuropeiska stormaktspolitiken av två nya stormakter: Ryssland och Preussen. För vissa mindre stater blev utvecklingen ödesdiger. Polen t.ex. raderades från kartan. Trots en känslig maktbalans präglas perioden av en lång rad krig: de polska och österrikiska tronföljarkrigen, sjuårskriget, hattarnas krig 1741–1743, kriget mellan Ryssland och Turkiet vari även Gustav III:s ryska krig 1788–1790 ingår. Slutligen även Napoleonkrigen då Sverige 1809 i finska kriget förlorade hela Finland till Ryssland.

Cirkapris 42,00

VÄLKOMMEN TILL SCHILDTS BOKHANDEL

Georgsgatan 18 B, Helsingfors
Kyrkoesplanaden 18, Vasa

Kvarnudden erbjuder avkoppling och inspiration

Då Kvarnudden i Pernå år 2004 donerades till Svenska folkskolans vänner stod man inför ett vägval. Verksamheten och fastigheterna måste renoveras och utvecklas för att motsvara dagens krav. Och det lyckades med besked; förra året hade Kvarnudden 3000 gäster, och det blir fler i år, berättar Kvarnuddens verksamhetsledare **Henrika Nordin**.

KVARNUDDEN HAR EN INTRES-SANT historia. Karaktärsbyggnaden byggdes 1911 och var länge hem för länsman i trakten. Huset kallas därför ännu idag för Länsmansvillan.

– Stiftelsen Brita Maria Renlunds minne tog på 1940-talet över byggnaderna, och drev länge en sommarkoloni för barn till mindre bemedlade föräldrar. Helsingfors folkskolors lärare- och lärarinneförening tog sedermera över den verksamheten, och då den föreningens verksamhet ebbade ut donerades gården till SFV år 2004, berättar **Henrika Nordin**.

Nordin anställdes som verksamhetsledare år 2006 och har sedan dess utvecklat verksamheten inom ramarna för SFV-ägda Svenska Rum, som även ansvarar för uthyrningen av kulturhu-

set G18 i centrum av Helsingfors. – Fortfarande ordnar vi de populära sommarlägren, och fortfarande är sommarhalvåret den mest hektiska tiden på Kvarnudden, berättar Nordin.

Varje sommar ordnas 4–5 läger, och de drar cirka 60 lågstadiel elever per läger. Utvärderingen av lägren har varit positiva.

– Lägren går ut på friskt uteliv och ledd verksamhet i den närliggande naturen. Datorer och telefoner är förbjudna, utom för avgränsade kontaktöppningar hemåt. Det blir en fin motvikt till stadslivet och fritiden som annars kanske fördrivs framför dator- eller tv-skärmarna.

Utvidgad verksamhet

Sommarkolonierna börjar ändå utgöra den minsta biten av verksamheten på Kvarnudden. Ef-

ter kontinuerliga renoveringar av Länsmansvillan och de övriga fastigheterna på området kan Kvarnudden nu ta emot föreningar, församlingar, företag och grupper för allehanda evenemang. Kunderna kommer från hela huvudstadsregionen, inte bara från östra Nyland.

– För en tid sedan inredde vi vinden i Länsmansvillan och fick ett nytt utrymme som tack vare akustiken lämpar sig bra för till exempel körsång, och även för andra aktiviteter. I villan ryms nu cirka 70 matgäster, så även större middagar kan arrangeras – födelsedagar, bröllop och så vidare.

En utmaning utgör enligt Nordin villans kök, som inte är ett storkök. Ibland får man improvisera och vara påhittig, men kunderna har aldrig behövt klaga. Henrika Nordin vill tacka →

På Kvarnuddens område står en rad andra fastigheter i tillägg till huvudbyggnaden. Det betyder att allaehanda skräddarsydda arrangemang kan ordnas för olika organisationer. Honnørsorden är personlig utveckling, harmoni och hälsosamt leverne.

→ hela personalen för det.

– Eftersom den heltidsanställda personalen endast består av husmor **Siv Nygård**, köksbiträde **Pamela Lemmetyinen** och jag själv, är det självklart att alla får ställa upp på allt. Enligt behov får vi också tillfällig hjälp av **Jarmo Hämmäläinen** som sköter fastigheterna och **Carita Lindfors** som tar hand om städningen. Så trots att vi alla har definierade arbetsuppgifter tar vi alltid i där det behövs för att säkerställa att gästerna trivs.

Ryktet om tjänstvillighet och service utöver det vanliga har spritt sig, och Kvarnudden verkar nu i praktiken på full kapacitet alla veckoslut, medan vissa av vardagsveckorna fortfarande kan

Kvarnuddens konkurrensfördel är den avkopplande naturen. Vi kommer aldrig att ordna motorsafari här, säger **HENRIKA NORDIN**.

bokas. Förra året trivdes sammanlagt 3000 gäster på Kvarnudden, vilket är 700 fler än året innan. För Henrika Nordin innebär det att hon inte har några fritidsproblem.

– Jobbet här känns nog för det mesta som entreprenörskap. Det gäller att finnas till hands och vara färdig att rycka in på kort varsel.

Marknadsföring via nätverk

Marknadsföringen av Kvarnudden har till största delen skett via olika nätverk och med djungeltrumman.

– Traditionell marknadsföring i tidningar är dyr, och effekten svår att mäta. Vi har delta-

git i sekreterar- och assistentmässan, men i övrigt har det visat sig mer fruktbart att till exempel hitta på olika intressanta samarbetsformer med lokala företag.

Henrika Nordin hänvisar till flera innovativa samarbeten kring hälsa och välbefinnande, yoga, musik- och underhållning samt andra tjänster som intresserar företag och organisationer som vill bjuda sina anställda på en avkopplande dag.

– Vi ordnar inte fyrhjulssafari eller andra motorsporter på området. Kvarnuddens konkurrensfördel är den stilla naturen och havet, berättar Nordin. Det närmaste man kommer sport är Kvarnuddens kanoter, med vilka man kan göra utflykter till Tallholmen alldeles invid området, eller Svartholmen lite längre

re bort.

Maten är också en viktig konkurrensfördel. Den skall vara god och mättande, och även passa specialtillställningar. Det ställer nya krav på husmor.

– Matens hälsoaspekter har blivit allt viktigare för kunderna. Vi har haft helt vegetariska besöksgrupper, och vi har haft mat med låg andel kolhydrater. När det gäller menyalternativen strävar vi så långt som möjligt att använda närproducerad mat. Alla önskemål tas i beaktande.

Jubileum och nya renoveringar

Kvarnudden firar jubileum under år 2011. I år har det gått 70 år sedan de första sommarkolonierna arrangerades. Lägren har alltså pågått varje sommar med

undantag efter krigsåren då det en tid bodde karelare på gården.

– Vi firar jubileet med mottagning i augusti. Vi tar gärna emot historier från gångna tider. Man kan ringa eller e-posta ifall man har information och historier av allmänt intresse om Kvarnudden.

Jubileumsåret till ära renoveras inkvarteringshusen Tärnan och Måsen.

– Husen får en ny och fräsch interiör med stänk av skärgård. Vi hoppas att våra gäster skall trivas ännu bättre hos oss efter att projektet är slutfört.

www.kvarnudden.fi
kvarnudden@kvarnudden.fi

Fråga aldrig varför, tvivla aldrig mer

Läsbiten är denna gång ett utdrag ur **Jolin Slottes** bok *Fråga aldrig varför, tvivla aldrig mer*, som utkommer i mars. Jolin Slotte är född 1977 och uppvuxen i Karleby. Idag bor hon i Helsingfors, men tillbringar somrarna i Öja. I över tio år har hon också skrivit och regisserat pjäser för Teaterföreningen Trotsallt. Hon har gått skrivarkursen Litterärt skapande vid Åbo Akademi.

NÅGONSTANS MELLAN TOIJALA OCH TAMMERFORS har kvinnan läst färdigt sin Hemmets veckotidning och skruvar på sig. Hon tittar på klockan och ut genom fönstret. Bläddrar i tidningen igen och gräver i sin väska. Hon plockar fram en flaska och tar en stor klunk innan hon vänder sig mot mig. ”Egna hallon. Och lite åkerbär som jag hittade i diket på vägen till stugan.” Jag ler, men svarar inte. Då skruvar hon på korken och plockar fram tidningen på nytt. I ögonvrån ser jag hur hon återvänder till Britt-Marie med MS. ”Det är fruktansvärt hur vissa ska ha det så svårt”, säger hon och visar artikeln mot mig. På bilden ser jag en kvinna som kunde vara i samma ålder som mamma. Hon har kortklippt mörkt hår, sitter på huk och kramar om en golden retriever på en välklippt gräsmatta. Man kan se äppelträden blomma i bakgrunden. Britt-Marie med MS ler och hunden tittar rakt in i kameran. ”Inte har nu mitt liv heller varit så lätt, men man ska aldrig klaga”, fortsätter kvinnan och nu anstränger jag mig för att foku-

sera blicken på min bok. Jag har äntligen fått tag på Aarni Voipios bok om sömnpredikanter och vill hellre försjunka in i Karolina Utraiakens och Maria Åkerbloms fantastiska liv än Hemmets Veckotidnings personporträtt.

Men kvinnan är envis och lägger sin hand på mitt ben. Jag kan känna hennes fingrar genom jeansen.

”Kom ihåg det. Klaga aldrig. Du är ung och tror att du vet det mesta, men kom ihåg att Herren endast prövar oss så mycket som han vet att vi tål. Tänk på det. Han ser dig nog.”

Hon stirrar på mig och klappar på mitt lår.

För att undvika att svara stiger jag upp, lite för snabbt. Jag knuffar till en man i kostym som mumlar en svordom, men lyckas hålla balansen och två heta muggar i en hand och Iltalehti under armen.

”Sori”, säger jag, och tar snabbt min rygsäck och viker åt motsatt håll.

Det är länge sedan jag druckit hemgjord hallonsaft, men jag längtar efter en god kopp kaffe, inte det brännheta svarta som serveras till hutlöst pris i pappersmuggar.

När jag står på plattorna som överlappar varandra och väntar på att nästa dörr ska öppnas längtar jag också till barndomens tåg.

De blåa illaluktande fåtöljerna, som hade askkoppar i armstöden och mamma och pappa som alltid satt i rökvagn, medan jag och brorsan på högtidligt avstånd ifrån föräldrarna fick försjunka i Kalle Ankas pocket, Fantomen

och våra lördags-karkkipåsar.

Då skakade ännu tågen och jag visste att mamma aldrig skulle lämna mig. Nu susar jag fram mot slätten, som jag då inte ens visste var platt och jag tänker att jag kanske aldrig borde ha rest. Hon finns överallt.

HUNDEN SKÄLLER när Signe Nilsson knackar på farstudörren hos familjen Lindberg en halv timme innan kvällsmötet skall börja. Det är bara en kort bit att gå, men Signe vill komma fram i tid för att få plats och för att hinna få se en glimt av Viktor.

Det är den 19 juni 1918 och Signe har tre veckor tidigare fyllt nitton.

Bönehuset ligger på andra sidan ängen, så vi torde hinna, tänker hon när hon borstar dammet från skorna. Det är ett välbekant kök hon stiger in i, men allt är förändrat sedan sist. Hon vet det redan innan hon höjer blicken och hon ryser till, fast årets första riktiga värmebölja drar över trakten.

Senast Signe var inne hos Lindbergs serverades svartklädda människor kaffe i vita koppar, men nu sitter endast Ruts far och farmor i köket.

”Go afton i stugå”, säger Signe.

”Nee men ere Signi som kommer? Stig fram ti bole så ska tu få ein kup kaffi”, bjuder farmodern, klart förvånad över Signes besök.

”Tack, tack, men Rut å ja ska fara å skåda på honte Åkerblom”, svarar Signe artigt.

”Var e söjs? Hon er i kamare”, säger fadern utan att titta på den välbekante gästen som nickar. Signe knackar på dörren. Hon

FOTO: IDA-LINA NYHOLM

JOLIN SLOTTE

får inget svar, men öppnar ändå dörren. I det dunkla ligger Rut på sängen i sin mammas famn. Tjocka gardiner täcker fönstren, även om kvällen ännu är ung. Det ser ut som om gestalterna på sängen sover, men mamman kvider med ett ljud som påminner om en hundvalp. Signe är en inkräktare, men hon har lovat sig själv att ta Rut till mötet och tänker också göra det.

”Rut”, viskar hon försiktigt. ”Rut, he er ja. Ska vi fara? He byri snart.”

När Rut vänder sitt ansikte mot Signe känner hon knuten i magen stramas åt. Men Rut smeker sin mammas hår, kysser henne i pannan och stiger upp.

”Ja tänkt om mamma sko ha komi me. Men hon djitar int stig opp”, säger hon.

Folk strömmar till bönehuset. Maria Åkerbloms besök har förberetts väl och hon har fått synlighet i dagspressen. I Österbottningen har hon beskrivits som ett enastående kraftigt Guds vitt-

ne och folk kommer ända från Terjärv för att se om profetiorna stämmer. Långväga besökare kommer med häst och vagn, men de flesta går till fots, precis som Signe och Rut.

När väninnorna närmar sig gården ser de bekanta tonårspojkar stå i klunga och sparka stenar. Flickorna tisslar och tasslar och spanar förväntansfullt mot vägen, som om självaste frälsaren var på väg.

Vid åsynen av Signe och Rut tittar de flesta bort. Männens lyfter på hatten och kvinnorna mumlar något obegripligt som de ändå kan tolka. Signe och Rut går snabbt förbi och ställer sig vid sidan om, medan de, liksom alla andra, väntar.

Äntligen ser de en obekant bil närma sig bönehuset och alla går snabbt in, som om de var blyga. Människorna bänkar sig under tystnad. Man hör trä slå mot trä och skor klappa mot golvet, men ingen talar.

Det är först när psalmsången kommer igång som röster börjar

fylla salen.

Stämmorna i bönehuset är spända till en början, men ju flera psalmer som sjungs, desto lättare blir också greppet om de små svarta böckerna. Signe tappar räkningen på lovsångerna. Rut sjunger inte med, men låter ögonen följa texten i psalmboken.

Sången hjälper predikanten att nå dvalatillståndet, vet Signe. Hon har läst det i tidningen. Men hon börjar ändå bli rastlös och undrar hur länge de riktigt ska hålla på. Rut skruvar också på sig.

Längst framme i salen ligger den magra flickan på sängen som har följt henne ända från Nyländ. Hon har burits in av några män och ligger på rygg, med det långa håret svallande på sidorna. Men plötsligt sätter hon sig upp i sängen.

Vår Gud är oss en väldig borg, förkunnar rösterna och Signe viskar till Rut ”Kan tu sii henna?” Rut nickar långsamt. Flickan Åkerbloms ögon är slutna och hon gestikulerar med händerna i takt med musiken. Hennes läppar rör sig också frenetiskt, som om hon ber. Ännu kan de inte höra henne tala.

Signe känner Ruts hand om sin arm, när Åkerblom långsamt stiger upp och vänder sig mot församlingen.

Vår egen kraft är här för svag. Vi vore snart nedgjorda. Men för oss går till strid och slag Vår hjälte, Herrens Smorda, sjunger de

Fråga aldrig varför, tvivla aldrig mer

och Åkerblom höjer sina händer mot himlen.

Hon för dem till sitt bröst.

Långsamt öppnar hon sina ögon och det känns som om hon ser igenom dem var och en.

”Hell dig Herre, som angav att Herren genom sin Ande var närvarande för att tala genom sitt redskap”, mässar Åkerblom med klar, hög röst.

DE TÖRSTIGA KÖARNA I RESTAURANGVAGNEN gungar lätt medan de kramar om sina plånböcker. Alla bord är upptagna och folk tränger sig mot och förbi varandra och lutar över borden för att ge plats.

De flesta som sitter har ett stort glas öl framför sig och någon äter köttbullar med potatismos. Det doftar starkt av tobaksrök blandat med parfym och jag gissar att det är kvinnan med den röda scarfen som är orsaken till lukten.

Jag vänder mig om och lämnar sorlet bakom mig. Jag ställer mig bredvid toaletten och lutar mig mot en skylt där en flinande familj är mannekänger för kampanjen ”Vi trivs på låget”.

Ett sommarregn piskar nästan vågräta droppar mot fönstret och jag bläddrar i boken jag bär med. Att Maria Åkerblom härjade i min hemtrakt fascinerar mig.

Jag tvivlar ändå på att Britt-Marie med MS har blivit räddad av Herren. Mormors förråd av Hemmets veckotidning har lärt mig att hennes öde inte är särskilt unikt.

En gång i veckan, femtiotvå gånger om året, är det någon som på ett övernaturligt sätt blivit frisk från en kronisk sjukdom, eller har undgått döden tack vare ett intelligent husdjur eller naturmedicin från Sydamerika.

Det är dessutom ingenting nytt.

Voipio skriver att Maria Åkerblom i början av 1900-talet tillfrisknade från en sjukdom som borde ha dödat henne. I en liten, mörk stuga låg hon på sin dödsbädd, medan den hungrande familjen väntade på det oundvikliga och sängen som snart skulle bli ledig.

Men, trots att febersjukdomen skördade offer bland finländarna, lyckades den inte ta kål på Åkerblom. I stället satte hon sig upp i sängen och började predika på tungomål.

Sedan blev hon frisk. Familjen kallade på prästen. Ett under hade skett! Snabbt fylldes stugan av besökare som var övertygade om att hon hade direkt kontakt till Herren. Ryktet om hennes sömnpredikningar spred sig också över resten av landet som en löpeld. Alla ville höra flickan som lurat döden.

I min hemtrakt ville folk också väldigt gärna tro att det var sant. Några dagar innan Maria Åkerblom kom till Gamlakarleby, i mitten av juni år 1919, hade fyra ungdomar i trakten drunknat. Tack vare den olyckan lyckades hon fånga sina följare. Voipio pratar om extas, men hjärntvätt låter troligare. Hur övertygade hennes anhängare än har varit, så var allt en lögn. Maria Åkerblom var inte ett språkrör för en allsmäktig Gud. Hon var bara skicklig på att manipulera.

Jag kan se framför mig hur hon över en kopp kaffe försiktigt luskar ut detaljer om det lilla öst-erbottniska samhället. En enfaldig bonde har säkert gärna pratat på om ungdomarna som varit på väg med fären till bete. Hur de med några får i båten börjat ro mot den lilla ön utanför Rödsö

där växtligheten varit bäst. Och hur tre av kropparna flutit i land i den överraskande stormen.

”Många människor drabbas ju när unga människor kallas av herren”, kan Åkerblom ha sagt och samtidigt säkert smekt det långa blonda håret.

Det var något speciellt med hennes hår skriver Voipio.

Hon visste antagligen också hur män ska behandlas för att de ska göra som man vill. Bonden har nog väldigt gärna berättat allt hon velat veta.

I HAKALAX BÖNEHUS ser Signe sömnpredikanten uppträda som hon enligt rykten alltid gör, i vit fotsid klänning och med det långa håret utslaget. Innan hon började tala harklade hon sig, kommer Rut ihåg när väninnorna vandrar hemåt några timmar senare.

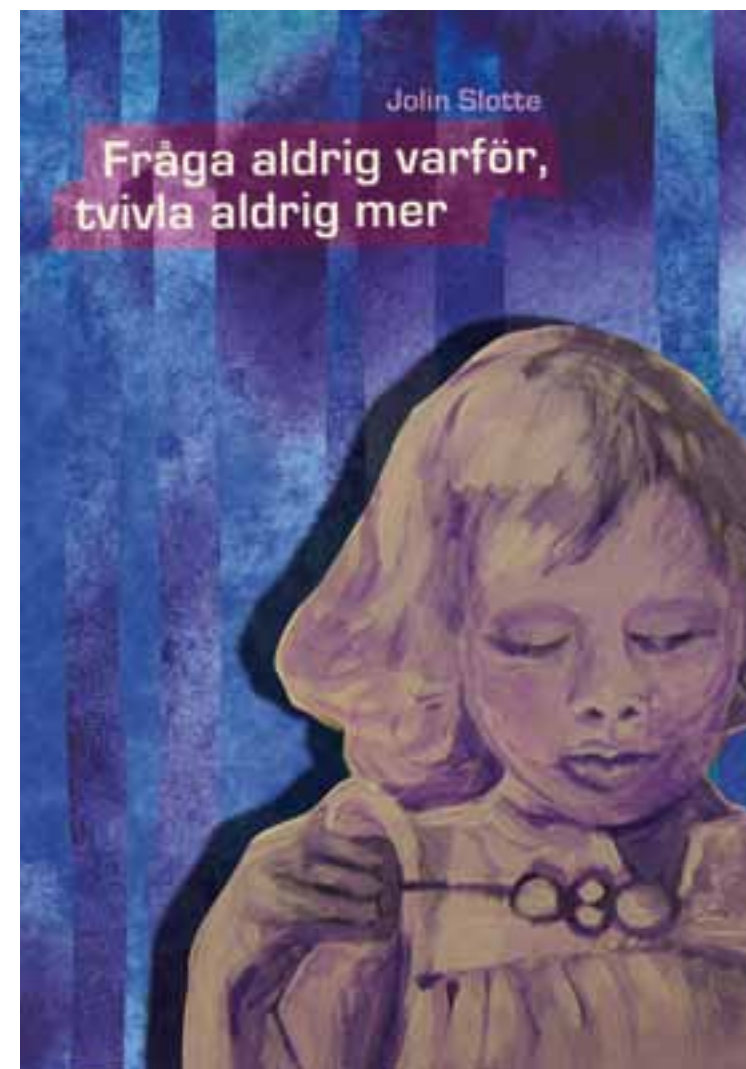
Rut kramar hårt om Signes hand och pratar ivrigt. Hennes kinder blossar.

”De döda måste sörras”, hade Maria Åkerblom predikat och talat om livets ovaraktighet. Det hade varit varmt och fuktigt i bönehuset och Rut hade känt svett-droppar tränga fram i sin panna.

Men samtidigt hade hon haft gåshud. Den unga profetissan hade med händerna för hjärtat öppnat sin röst för Herren. Ibland hade hon talat väldigt tyst. Hon hade nästan viskat, men hennes röst hade ändå hörts tydligt i den fulla salen.

Och när hon hade höjt blicken mot himlen och tackat Gud för den tid som varit och de liv som strålat, hade hennes röst klingat klart och hon hade gestikulerat vilt med händerna.

Längs Ruts kinder hade tårarna flödat när Åkerblom hade ropat ut att glädje och frihet endast

kan uppnås när man överlåter sitt liv åt honom.

”He va ootroolit. Å tå hon efteråt too hande miin känd ja hur Guds käärelek ritti ströoma in i me å fylld hjärta miin.”

Signe känner sig lättad över sin väninnas reaktion på mötet med Åkerblom. Själv är hon kanske inte lika extatisk och när Rut berättar hur hon känt att Åkerbloms ord har fått allt det onda blodet i hennes hjärta att tappas ur, tycker hon att det låter väl dramatiskt. Men hon är glad över att äntligen se Rut le.

Hon kan också gott förstå Ruts reaktion.

Det här är något som de har väntat på. Kriget, osäkerheten och ovissheten om framtiden har länge plågat dem. Nu ska det kanske ändå bli bättre.

”Tu ska sii et mamma tiin å ha stigi ur sändji tå vi komber heim. He vaal noo braa”, säger Signe till Rut och de springer den sista vägen hem.

I kammaren ligger Ruts mor med blicken fastnaglad i väggen. ”Mor, ja har känt Gud”, viskar Rut och räcker fram sopptallriken. Hon hjälper upp sin mor i sittande ställning, så att hon kan mata henne. Bakom hennes rygg lägger hon två dynor och hon

smeker hennes kind. Rut har inga ord för att hjälpa. Av de fem barn som kvinnan i sängen har fött finns endast ett kvar. Två har dött i febern innan de fyllt fem, en har stupat i det förbannade kriget och nu har havet tagit den sista sonen.

Gunnar var bara 21 år gammal. Det var han som skulle ta över gården och hand om sina föräldrar när det var dags.

”Han var deras sista hopp och nu är hoppet ute”, hade Rut berättat för Maria Åkerblom när hon förklarat varför hon grät så förskräckligt.

De flesta hade redan lämnat bönehuset, men Rut och Signe hade stannat i sin bänk efter mötet. Rut hade inte kunnat stilla tårarna.

”Gråt bara, gråt”, hade Signe viskat.

Hon var lättad. När nyheterna om Gunnar hade kommit hade Rut hamnat i ett apatiskt tillstånd och inte kunnat gråta ut sin sorg.

Maria Åkerblom hörde Ruts snörvlande och sa till sitt följe att vänta. Hon gick in till kvinnorna som höll om varandra. Med en gest signalerade hon åt Signe att hon skulle stiga upp och därefter satte hon sig bredvid den gråtande Rut.

En lokal bonde hade pekat ut henne som syster till en av de drunknade och Maria visste att det var här hon behövdes.

”Dina syskon är hos sin Gud”, sa hon och smekte Ruts hår.

”Jag vet, men min mor ... min stackars mor. Hon har inget kvar ...”, snyftade Rut.

”Din mor har Gud. I honom finner hon tröst. I honom finner hon sanningen. Han ger henne styrka, om hon ber om det. Gunnar är ju inte borta. Han är med er. Alla dina syskon är med er.

Fråga aldrig varför, tvivla aldrig mer

Öppna ditt hjärta och lyssna”, sa Maria Åkerblom och Rut kände lugnet sprida sig.

Det var inga nya ord som profetissan hade tröstat Rut med, men ändå kände hon första gången att Gunnar och de andra var hos henne.

Fredrik, Maria, Sofia och Gunnar har lämnat den här världen för något bättre, tänkte hon.

Nu lyfter Rut skeden till sin mors mun och hon försöker upprepa orden exakt så som Maria Åkerblom sagt dem.

”Nästa gång hon talar, då ska du komma å lyss. Hon kan hjälpa te. Ja veit he”, säger hon.

Hennes mor ska bli frisk igen. Det har Maria lovat.

ETT MANSTARKT SÄLLSKAP skratrar högt och jag tittar ut över slätten och känner värmen från muggen hetta i min handflata. De rasistiska kommentarerna som den tjockaste av dem slänger ur sig på löpande band uppfattas av de fulla vännerna som skämt, men de flesta andra i vagnen skruvar på sig.

När mannen säger något om att Michael Jackson och småpojkar är det en pappa som äntligen säger ifrån.

”Voiko tähän istua”, riktar han sedan mot mig.

Jag nickar till svar och de placerar sig på bänken. Den lilla flickan har fått en glasstrut och pappan tar bort omslagspappret och ger henne glassen. Hon börjar slicka i sig med fart.

Proceduren tar ändå en stund och jag beundrar hur han tålmodigt torkar glassen som samlar sig runt munnen på flickan. Han lyckas fånga upp allt utan att det hamnar på hennes gula skjorta där Nalle Puh håller i en röd ballong.

Pappan ler mot sin dotter, men de säger inte mycket till varandra. Han instruerar henne att vända på struten, att slicka bortare och att inte kladda och hon lyder. Men de samtalar inte.

Plötsligt får flickan en allvarlig min och hon frågar varför pappan inte kan komma med. Jag förstår först inte vart, men efter en stund säger han trött en fras som det låter som om han upprepat redan många gånger.

”Vännen, mamma möter dig och pappa fortsätter resan. Det är bara en vecka.”

”Jag tycker inte om det”, säger flickan och koncentrerar sig på glassen under tystnad.

Han tittar ut genom fönstret och glass rinner från hennes hakan ner på ballongen.

”Är det gott?”, frågar jag innan jag stiger upp.

”Mmm.”

”Glass är”, säger jag och lämnar dem.

Jag går genom några vagnar och återvänder till min plats och nickar åt hallonsaftkvinnan som nu slumrar på fönsterplatsen. När jag sätter mig öppnas kranen igen.

”Jag ska hälsa på min dotter och mitt barnbarn”, säger hon och fortsätter med att berätta hur dottern nyss har skilt sig.

”Int förstår jag mig på nutidens folk. Nu ska jag då resa fram och tillbaka för att ta hand om ett barn som inte är mitt. Inte ska man väl skilja sig om man inte kan ta ansvar, eller vad tycker du?”

Jag svarar kort på finska att jag inte är gift och att jag inte riktigt vet.

Svårare har jag att förstå människor som spiller ut sitt liv över folk de inte känner, har jag lust att svara, men tack och lov ska

tanten stiga av i Seinäjoki för att byta till Vasatåget.

NÄR ÅKERBLOM TALAR i Karleby sockenkyrka finns Rut på tredje bänkraden tillsammans med sin familj. Far och dotter har lett in modern och sitter på varsin sida om henne.

Farmodern har bänkat sig bredvid fadern. Kyrkan är full med folk, de är säkert närmare tusen och psalmsången fyller rummet.

Maria Åkerblom är försiktigare den här gången. Hon vet hur nära det varit att hon inte fått tillstånd att uppträda i kyrkan och hon har lovat att det inte ska bli ett dvalatal, utan bara ett förkunande.

Kyrkorådets viceordförande är den som beviljat tillståndet och villkoret är att hon inte beträder predikstolen. Maria har lovat. Kyrkoherden har bifallit kyrkorådets krav och Maria har lovat. En kvinna får inte predika, bara förkunna.

De som sett profetissan i Hakalax bönehus har höga förväntningar och är upphetsade redan innan hon börjar tala. De som inte ännu har upplevt Maria är nyfikna och spända, eftersom ryktet berättat att hon talar rakt till folket och att Gud talar igenom henne.

Många av de församlade sträcker på nacken i bänkarna och de blickar bara snabbt i psalmböckerna medan de lovsjunger herren. Det här vill de inte gå miste om.

Glädjen hos skaran som samlats är överväldigande när talet är över. Maria har trotsat den snäva synen som råder i Karleby församling och stigit upp i predikstolen.

”Se Guds Lamm som bortta-

ger världens synder”, har hon predikat med hög röst och de församlade har fått höra hur de alla är syndare och deras tid på jorden är begränsad. Det här är ingen nyhet.

Men Maria har gett dem hopp. Hon har berättat att de kan bli frälsta, att Gud älskar dem, att han vill att de ska bli frälsta. Maria kräver förändring och vill visa dem vägen.

Ungdomen ska inte suppa och härja bort sin framtid, de ska gå till Herren, så att han kan ge dem kärlek och en framtid. Hon kan hjälpa. Hon kan trösta och hon kan frälsa.

Gud kan frälsa genom henne. Genom henne kan alla få känna Guds kärlek. Det säger Maria och de flesta i sockenkyrkan är säkra på att hon är sänd av Gud för att rädda dem.

Efter tillställningen är sorlet ute på gården högt. Flera äldre inom församlingen går fram till sekreteraren för De Ungas Kristliga Förening och tackar honom för att han fört den unga profetissan till deras liv.

Oron för ungdomarna i trakten har varit stor och nu lägger de allt sitt hopp på att Maria Åkerblom ska leda dem tillbaka till Gud. De tycker att de äntligen fått lyssna på en predikant som talar ett språk som de kan förstå, i stället för konstlat prästprat. De känner också att hon verkligen predikar kärlek.

”Maria Åkerblom är svaret på våra böner”, är det flera som säger.

Alla är ändå inte övertygade. Hur Rut än kramade om sin moders hand i kyrkan, så stirrade mamman bara blankt framför sig.

Det blev en besvikelse. Rut hade hoppats att modern skulle

vakna upp ur apatin och var bedrövad när hon tillsammans med sin far och farmor ledde ut modern ur kyrkan.

Rut kände sig lurad.

Efter mötet hade hon försökt få en stund med Åkerblom, men ”Profetissan vill inte störas”, hade en okänd man sagt kallt och stängt den tunga kyrkodörren.

Nu var hon ledsen över att hon ingett sin far hopp. Han gick framför henne med böjd rygg och hon visste att han gett upp.

”Rut! Rut, kan du koma hii ein stånd?”

Det är någon som ropar efter henne när de långsamt går längs kyrkvägen. Det är Hannus Jon. En av dem som bjudit in Åkerblom till orten.

”Gaa tu bara, vi klarar noo hitt”, säger fadern.

Senare skulle han ångra att han uppmuntrade sin dotter att vända, men Rut ursäktar sig och följer Jon in i kyrkan igen.

Kyrkan har hunnit tömmas på folk och det är alldeles tyst. Ruts skor klappar mot stengolvet. Där sitter Maria Åkerblom ensam i en bänkrad. Rut går fram till henne, precis som Jon Hannus har sagt att hon ska göra.

”Rut, sätt dig.” Hjärtat slår hårt när hon bänkar sig bredvid predikanten. ”Vet du vem som har gett dig ditt namn?”, frågar Åkerblom.

”Mina föräldrar valde namnet”, svarar Rut försiktigt. Hon förstår inte riktigt vad predikanten menar.

”När jag var i dvala fick jag en syn som jag inte ville dela med församlingen. Jag såg dig. Hos mig.”

”Jag vet inte vad ni menar.”

”Rut, min vän, du kan kalla mig Maria”, fortsätter profetissan medan hon tar Ruts händer i

sina. Marias händer känns svala och sköna i sommarvärmen.

”Gud har lett oss till Karleby. Han har lett oss till dig. Med glädje ser jag framför mig hur du kommer att följa oss.”

”Ska jag komma med er? Vart då?” Rut tvekar. ”Jag kan inte ...”

Maria fortsätter tala och Rut känner igen orden.

”Ty dit du går vill ock jag gå, och där du stannar vill ock jag stanna. Ditt folk är mitt folk, och din Gud är min Gud.”

”Men, min mor, min far ...”, säger Rut nästan viskande. Hon tittar på deras händer. Hennes är mörkare till färgen än Marias

”Ditt namn är Rut”, säger Maria och fortsätter: ”Herren vedergällde dig för vad du har gjort; ja, må full lön tillfalla dig från Herren, Israels Gud, till vilken du har kommit för att finna tillflykt under hans vingar. Känner du igen det, kära syster?”

Tårarna bränner på Ruts kinder. Hon vet varifrån citatet kommer och hon vet vad Maria menar. Men Rut vill inte lämna sina föräldrar. Hon är ju den sista i syskonskaran. Men Maria Åkerblom är inte den man säger emot. När hennes ögon borrar sig in i Ruts, vet hon att profetissan har rätt.

”Dit du går vill ock jag gå, och där du stannar vill och jag stanna”, viskar Rut innan hon stiger upp från kyrkbänken.

Hennes mor har ofta läst just Ruts bok för sin dotter och hon kan den ur minnet.

Solveig von Schoultz-tävlingen 2011

skönlitterär tävling
för finlandssvenska vuxna

Svenska folkskolans vänner utlyser Solveig von Schoultz-tävlingen 2011. Syftet med tävlingen är att främja intresset för skönlitterärt författarskap. Tävlingen är öppen för personer som vid tävlingstidens utgång har fyllt 30 år. Ett första pris om 5 000 euro, ett andra pris om 3 000 euro och ett tredje pris om 2 000 euro delas ut. Svenska folkskolans vänner tillsammans med Schildts Förlags Ab förbehåller sig publiceringsrätten till de prisbelönade tävlingsbidragen. **2011 års tävling gäller noveller.**

Instruktion för deltagande:

Ämnesvalet är fritt och manuskriptet får omfatta högst 25 000 tecken (inklusive mellanslag). Novellen bör ha sidnumrering och vara skriven på enkel sida. En förutsättning för deltagande är att texten inte tidigare publicerats, att den är skriven på svenska och att skribenten inte tidigare har publicerat sig i skönlitterär bokform. Författaren ska vara finländsk medborgare och får sända in endast ett bidrag till tävlingen. Manuskripten returneras inte.

Manuskriptet ska vara försett med pseudonym och födelseår. Bifoga ett slutet kuvert med personuppgifter: namn, personbeteckning, adress, telefonnummer och e-postadress. Pseudonymen är viktig för att författaren ska hållas anonym.

Tävlingstiden utgår den 15 april 2011 (poststämpel godkänns).

Prisutdelningen sker den 5 september 2011.

Sänd tävlingsbidraget till: Svenska folkskolans vänner, PB 198, 00121 Helsingfors.

Märk kuvertet ”Solveig von Schoultz”.

Närmare uppgifter om tävlingen ger SFV:s administrativa sekreterare Catharina Gripenberg, tel. 09-68445713, catharina.gripenberg@sfv.fi

STÖD DET FINLANDSSVENSKA BILDNINGSPÅRBEDET!

Svenska folkskolans vänner tar emot donationer och testamenter och ställer avgiftsfritt sakkunnig hjälp till förfogande.

Donationer till SFV är skattefria, vilket innebär att din donation oavkortat går till det svenska bildningsarbetet.

Närmare information ger SFV:s kanslichef Christoffer Grönholm, 09-6844 570.

Lyckönska med en hyllningsadress
från **Svensk Hyllningsfond**

Hedra minnen med en värdig hyllningsgård
– en minnesadress från **Svensk Minnesfond**

*Adresserna förmedlas av Svenska folkskolans vänner
SFV, Annegatan 12, 00120 Helsingfors
Tel: 09-684 4570*

Skall du flytta? Har du flyttat? Hjälp oss att hålla vårt adressregister uppdaterat!

Vi vill gärna att Svenskbygden och SFV-kalendern hittar fram till rätt mottagare på rätt adress och är därför tacksamma om du anmäler adressförändringar antingen via webbformuläret, per post, epost, telefon eller fax till:

Svenskbygden, PB 198, 00121 Helsingfors

sfv@sfv.fi

tel: 09-684 4570

fax: 09-6844 5715

SFV-kalendern

Svenska folkskolans vänners årsbok

SFV-kalendern har publicerats i obruten följd sedan år 1886. Temat i år är vår byggda miljö, med stadsbild och arkitektur i fokus. Redaktör *Rabbe Sandelin* granskar arkitekturens och stadsplaneringens misslyckanden, hur planering och förverkligande av hela kvarter har kollapsat som t.ex. i Östra Böle i Helsingfors. Arkitekt *Patrick Eriksson* tecknar en historisk bakgrund till arkitekturens villkor och övergår till att beskriva vad som är möjligt och hur pundet förvaltas i dag. Professor *Bo Lönnqvist* anlägger ett annat perspektiv. Han skriver om hemmet som fenomen, form och innehåll. Hur uppstod hemmet, boendet och byggandet? Han ger överraskande svar.

Olika aspekter av författarna *Albert Camus*, *Göran Schildt* och *August Strindberg* presenteras i andra artiklar, och kalendern innehåller även de uppskattade minnesrunorna över bortgångna finlandssvenskar. Som vanligt ingår även SFV:s årsberättelse samt fondredovisningen för år 2009.

SFV-kalendern (och tidningen *Svenskbygden*) är en medlemsförmån för SFV-medlemmarna, men kan även beställas direkt från SFV: kansli (se nedan).

Fler böcker i SFV:s skriftserie: www.sfv.fi/publikationer

Beställ: sfv@sfv.fi eller tel: 09-6844 570

Kansli: Annegatan 12, Helsingfors

Svenskbygdens Kryss 1/2011

TRÄLAR I NORDEN DEN RÄKNAS I ÅR
FÄRGPIGMENT DE SES PÅ VINTERN
FATTAT
SPELDEL
ÅKT LADE KORT
DE BÄR IBLAND SOLDATAMNE?
GULLOUFIGUR
DE FÅR VISKA BLIR VÄGNAR
DÄLIG VARIANT TAR OSS ÖVER
STADSLÉDEN GRIPER
MILD SVORDOM DE RINGLAR FRAM
HUR SA? KAN MAN TA HISSEN
VÄXER I KLASAR
SÄDES-SLAG KRYLBOPLATS
VINST LEVER SINGEL
SKA MEDLARE KORT LITAUEN
HÄR LIGGER TAJ MAHAL
ÖDLE-SLAG BRYGGD BRYGGD
SLITNA
ÄR DET VID 22? SES I AFFÄR
KORT TRAPPA VRIDDA SOM TA
SNUBB-LADE
KAN MAN FARA ÖGRUPP
SKA MAN I KASSA KVINNO-NAMN
KASTADE KORT KÄRVARNA
ÄR FÖRBJUDET AMNE
STAD PÅ HONSHU
GER SLASK FÖRSÄLTJARE
"ÄNGLA-BARN" SKOGS-FÄGLAR
SVACKOR SOM FALLER SAKTA
LJUDER VID FARA
BRYGGD-FÖRVARER KAN AVFALL
MISS-TÄNKER I STORT ANTAL
LOVTRÄD LEVER PÅ SIN LAST
VANLIG FÄGEL KAN DRÄ I LOPP
ACKORD SMAK-SÄTTA
REBUJ-TVÄL VIBRATO
ÖVAR MUSIKER HUVUD-BONAD
VILL MÅNGA LEVA LÖJLIGT
STÅR FÖR EUROPA-VÄG
MÄTTE VI I SKÄREN
RÖK-STUGA
SÄLJER UT
LAND-SKAP FÖR ZEBROR
BÖTLIG RIBBA LÄGGER SKYTEN
RÖRA
GJORDE ÄNDER
HON-DJUR
AL OSTRYSS

Konstr: Anita Lingestad, Ostrkryss/III: Lars-Owe Strömqvist

Namn: _____ Vinstbok för krysset 1/2011 är **Victor Westerholm**
 Adress: _____ – **landskapsmålaren, pedagogen, museimannen.**
 Skicka in lösningarna före den 25 mars 2011 till Svenskbygden, PB 198, 00121 Helsingfors.
 Märk kuvertet "Kryss". Kom ihåg namn och adress.

Svenskbygdens Sudoku (lösningarna nederst på sidan)

Enkel

	3							
9	6	4						
5		8			6	4	9	
				1	2	3	6	9
	9							
2								
8				3	9			2
			2	1				4
1		6	4			5	8	

Expert

			9			3		8
			3	4	2		9	
	1					6		
9							1	4
	6			3				
		8						
			6		4			3
		4	1	7				
8	7			2				

Krysslösning 5/2010

KELTISKA SÄNGARE SES I BORGARP
FÄGEL PÅ SVENSKO TYSK STAD
KAN SKE MED KORT KORT LITAUEN
KAN SKE PÅ AV GRAS
EMOERNÄS ÅSKA-DÄRNA
SAMMAL DRAGARE
KAKE
KELP
LPL
LAT
TOR
KRISTE
TE
TIE
TIE
D
DE
LOTT
DE
DE
ELBA
KOTTEN
OR
LAVERA
NN
SÅ
AT
DATE
SANSAD
VELAR
GAT
ARI
EL
ARRESTEN
OARTIG
LÄNDER
S
I
ORDINÄR
NARE
STAFFLI
ET
U
TNT
MUN
SAL
ÄR
MAO
SE
ANKARE
STUBB
FELFRIT
TT
NNGR
EMODAL
TINNAR
NARE
EA
TRIND
SLOA
ARE
LÄRD
NOSA
ESRA
ANE
LAVAR
KVITTRAR
ELLE
NEN
LAVAR
AU
INUT
ILUR
UTROTA
ARMEN
NIVÄ
ER
DRA
RED
ASTO
DRA
AGA
XANE
GNAT
ADE
IRER
ER
STANNAR
TENE
LUGG
B
OSA
NÄRA
TRATTAR
ALBUM
SIARE
AL OSTRYSS

Konstr: Anita Lingestad, Ostrkryss/III: Lars-Owe Strömqvist

Kryssvinnare

Kryssvinnare i Krysset 5/2010 är Mikael Boström, Korsholm.

Sudokulösningar

Enkel

8	5	7	6	4	6	2	1	3
4	3	6	2	8	6	9	7	5
2	6	3	7	5	7	9	4	8
1	4	8	5	6	9	3	7	2
5	7	2	4	8	3	1	6	9
9	6	3	2	7	1	5	8	4
7	9	4	6	3	1	8	2	5
3	8	1	5	7	4	2	6	9
6	5	2	6	8	7	4	9	1

Expert

1	5	4	2	6	3	7	8	9
6	8	2	5	7	1	4	9	3
9	3	7	4	8	6	5	2	1
3	6	9	1	6	4	2	8	7
2	7	8	6	3	5	9	4	1
4	5	1	4	8	6	7	2	3
7	4	7	5	8	9	2	6	1
5	1	9	6	1	2	4	3	7
8	5	4	7	3	6	1	8	2
2	8	1	7	3	6	4	9	5

SFV:S KULTURRESA 2011 GÅR TILL **LEROS** 21-28.5.2011

Leros är en liten pittoresk och vacker ö som välkomnar dig med en härlig grönska. Under din resa väntar höga klippor, många små vikar och mysiga byar. Leros är ett paradiset för dig som söker det genuina Grekland.

I priset ingår bl.a:

- Finlandssvensk guide.
- Flyg: Blue1: Helsingfors-Aten-Aten.
Olympic Airways: Aten-Leros-Aten.
- 1 övernattnings i Aten, Hotel Parthenon, nära Akropolis.
- Hotell på Leros: Crithonis Paradise.
- Tre dagsutflykter med guletbåt till närliggande öar.
- Besök i det Schildtska hemmet med Christine Schildt som värdinna.

Pris: 1 190 euro

Begränsat antal platser.

Sista anmälningsdag den 28 mars 2011 till adm. sekr.
Catharina Gripenberg 09-68445713,
catharina.gripenberg@sfv.fi.

Leros hör till de dodekanesiska öarna (Tolvöarna), som fått sitt namn efter de tolv huvudöarna i ögruppen. Befolkning: ungefär 200 000.

Tolvöarna ingick i den grekiska kultursfären under antiken. Efter Alexander den stores död utvecklade öarna självständighet och nådde i allians med Egypten stort välstånd (Kolossen på Rhodos). Cassius invaderade öarna 44 f.Kr. och de blev en integrerad del av Romarriket. Vid Romarrikets delning kom Tolvöarna att ingå i det Bysantinska riket.

På 1200-talet kom korsfarare till öarna och 1309 erövrades Rhodos av johanniterriddarna (senare Malteserorden), som också lade under sig resterade öar under påföljande decennier. Den osmanske sultanen Süleyman I erövrade öarna 1522 och riddarna flydde till Malta.

Italien erövrade öarna 1912. I Lausannefreden 1923 tillföll Tolvöarna och Rhodos, som tidigare hade tillhört Turkiet, Italien. Italienerna gjorde ögruppen till provins, och försökte med våld italiensera öarna. Under andra världskriget utkämpades hårda strider på öarna. De italienska styrkorna byttes 1943 ut mot tyska. Ockupationen av öarna upphörde först 1945 när brittiska trupper landsteg. Öarna införlivades med Grekland år 1947.